

**Evaluering af projektet:
Implementering af familierådslagning i
etniske minoritetsfamilier**

**Udviklingsprojekt i
Albertslund, Helsingør, Ishøj og Køge kommune
2007 - 2009**

Marianne Skytte
maj 2010

INDHOLDSFORTEGNELSE

- 4 Evalueringskonklusioner og anbefalinger**
- 13 Familierådslagning**
- 17 Familierådslagningsprojektet**
 - 17 Projektansøgningen
 - 19 Kort præsentation af de fire projektkommuner
- 21 Organiseringen af projektet**
 - 21 Udarbejdelsen af informationsmateriale
 - 21 Tovholderfunktion
 - 22 Undervisning af rådgiverne
 - 23 Tværfaglige temadage
 - 23 Uddannelse af samordnere
 - 23 Samordnermøder
 - 23 Fælles kursusdag
 - 24 Erfa-dage
 - 25 Konsulentdagene
 - 26 Følgegruppen
 - 26 Evalueringsarbejdet
- 30 Hvor mange rådslagninger er gennemført?
- 32 Ønsker rådgiverne at gøre brug af familierådslagninger i arbejdet fremover?
- 33 Rammerne for rådgivernes arbejde**
 - 33 Projekt i strukturforandringstider
 - 34 Ledelsesopbakning
 - 37 Tovholderfunktionen
 - 38 Kompetencestruktur i forbindelse med rådslagning
 - 39 Tidsforbruget
 - 41 Rådgiverfaglighed og familierådslagning
 - 43 Familierådslagning under eller først efter en § 50 undersøgelse?
 - 44 Nyansat – usikker eller innovativ?
 - 45 Projektets forcering af implementeringsprocessen
- 47 Rådgivernes opfattelse af familierne**
 - 47 Klientificerede familier
 - 48 Materielt fokuserede familier
 - 51 Problemfornægtende familier
 - 53 Familier, der er meget private omkring deres problemer
 - 56 Familier, der ikke vil belaste deres netværk yderligere
 - 56 Familier, der frygter 'child-snatcherne'
 - 57 Afrunding

59 Praktiske udfordringer

- 59 Familier med slægt i udlandet
- 60 Samarbejdet med samordnerne
- 61 Samarbejdet med informanterne
- 61 Lokaler
- 62 Tolk

64 Samordnerprojekt delen

- 64 Uddannelse af samordnere
- 65 Løn eller ej under føl-rådslagningerne
- 66 Dilemma – uerfarne samordnere og uerfarne rådgivere

68 Afrundende diskussion

- 68 Er empowerment-tilgangen slået igennem?
- 71 Retten til individuel professionel støtte
- 72 Kom børnene i centrum i rådslagningerne?
- 74 Virker familierådslagning?

Bilag

1. Nyttige websider
2. Praktisk information omkring evaluering af familierådslagningsprojektet. 29. januar 2008
3. Informationsbrev til familierne 29. januar 2008

Konklusioner og anbefalinger

Formålet med projektet er at styrke arbejdet i fire kommuner – Albertslund, Helsingør, Ishøj og Køge - med at implementere familierådslagning i etniske minoritetsfamilier.

Projektet ”Implementering af familierådslagning i familier med minoritetsbaggrund” er gennemført på en bevilling på 829.995 kr. fra Ministeriet for Integration, Flygtninge og Indvandrere og gennemført i perioden 1. januar 2007 til 31. juli 2009.

Det ene overordnede mål for projektet er i henhold til Jytte Faureholms bevillingsansøgning

At de sociale myndigheder tilregner sig indsigt og færdigheder i at anvende familierådslagning som model i samarbejdet med familier med etnisk minoritetsbaggrund.

Et af projektmålene er, at hver af de 4 deltagende kommuner *gennemfører mellem 5 og 10 (gerne flere) rådslagninger i projektperioden.*

Udgangspunktet foråret 2007 er, at hver kommune forpligter sig til at gennemføre mindst 5 rådslagninger. Dette har - ganske som i mange andre metodeimplementeringsprojekter – vist sig vanskeligere end forventet at gennemføre. Ved projektets afslutning juli 2009 er det dog lykkedes alle fire projektkommuner at gennemføre de aftalte fem rådslagninger. Idet rådgivere i Albertslund har gennemført 5 rådslagninger, Helsingør 5, Ishøj 6 og Køge 8 rådslagninger.

Udover antallet af rådslagninger angives det i ansøgningen, at det er *af central betydning, at de deltagende kommuner opnår reelle færdigheder og ønsker at anvende modellen i deres daglige praksis med familier med etnisk minoritetsbaggrund.*

Rådgiverne i de fire projektkommuner har alle gennem kurser, erfa- og konsulentmøder haft mulighed for at opnå formelle færdigheder i arbejdet med familierådslagning. Men langt fra alle rådgivere har under projektets forløb gennemført en rådslagning, og de fleste har således ved projektets afslutning ikke haft mulighed for at udvikle reelle færdigheder i at anvende modellen.

I de fire kommuners rådgivergrupper er der store forskelle med hensyn til rådgivernes ønsker om at anvende modellen fremover. Evalueringen viser, at en stor del af rådgiverne i Helsingør, Ishøj og

Køge er engagerede i modellens grundlæggende principper og ønsker at arbejde med familierådslagning som en beslutningsmodel i det daglige arbejde både med majoritets- og etniske minoritetsfamilier. I Albertslund og blandt en mindre del af rådgiverne i de øvrige kommuner er der en udbredt skepsis i forhold til familierådslagning.

Interviews med 25 rådgiverne indeholder således et bredt spektrum af udsagn om rådgivernes engagement i forhold til familierådslagning. Udsagnene spænder fra

Ja, det er bestemt en metode, vi vil bruge fremover. Det er ikke noget, vi taler om hver uge; men den vil ligge som et værktøj, vi kan anvende.

Til

Vi er jo simpelthen ikke rigtig kommet i gang. Jeg har nærmest allerede glemt det. Jeg tænker det ikke ind i mine sager nu.

Det andet overordnede projektmål angives i ansøgningen at være

At nævnte familier gennem denne beslutningsmodel opnår større indsigt i deres vanskeligheder, forbedrer deres forældrekompetence og mobiliserer et større ansvar for opdragelsen af deres børn/unge.

Dette projektmål kan evalueringen ikke inddrage, da rådgiverne ikke har kunnet opnå tilsagn fra mere end to familier om at deltage i interviews, og den ene af disse familier trak senere sit tilsagn. Man kan sige, at det i sig selv er overraskende, at det i et projekt, der ud fra en empowerment-tankegang fokuserer på inddragelse af borgerne, ikke er muligt for rådgiverne at finde borgere, der vil interviewes om oplevelsen af denne inddragelsesproces.

Det tredje undermål for projektet er, at *Evalueringen vil have fokus på, hvordan forældrene, de unge, sagsbehandlerne og de administrative myndigheder betragter modellen. Dette er vanskeligt at gøre målbart, men der vil her være et fokus på, hvorvidt de nævnte deltagere finder modellen brugbar i forhold til løsning af familiernes vanskeligheder.*

Denne evaluering har som nævnt ikke haft adgang til at inddrage familiernes syn på rådslagningerne.

Det fremstår uundgåeligt som bemærkelsesværdigt, at det har været vanskeligt, ikke mindst i to af kommunerne, at gennemføre projektmålet med 5 rådslagninger med familier med minoritetsetnisk baggrund. De fire kommuner er blandt de kommuner i landet med den største andel borgere med indvandrer- og flygtningebaggrund. Ishøj og Albertslund er de kommuner i Danmark, der med hhv. 30,5 % og 25 %, har den henholdsvis største og næststørste andel indvandrere i befolkningen Helsingør kommune med 10,8 % efterkommere og indvandrere ligger over landsgennemsnittet, mens Køge kommune, med 8,1 % lige under landsgennemsnittet på 9,1 %, da projektet 1. januar 2008 er godt i gang. Selv om Køges andel af indvandrere og efterkommere ligger under landsgennemsnittet, er Køge en kommune der efter danske forhold har lang tids erfaringer for samarbejde med borgere med etnisk minoritetsbaggrund. I de fire projektkommuner har rådgiverne i børne- og familieafdelingerne således objektivt set gode muligheder for at arbejde med familierådslagning. Det må alligevel konstateres, at det i projektperioden har været vanskeligt for rådgiverne at finde familier, hvor de fandt det relevant med en familierådslagning.

Evalueringen viser det samme som andre evalueringer af implementering af familierådslagning: Det er grundlæggende den enkelte rådgivers motivation til at arbejde med empowerment og inddragelse af borgerne i den kommunale forvaltnings arbejde med deres sag, der er afgørende for, om rådgiveren gennemfører familierådslagninger eller ej. Det er endvidere sådan, at de rådgivere, der gennemfører rådslagninger, gennemgående har positive erfaringer med det.

Interviews med rådgiverne viser desuden, at de faktorer rådgiverne er optagne af omkring familierådslagning i minoritetsetniske familier, er de samme faktorer, som rådgivere i projekter med rådslagning i majoritetsetniske familier er optagne af. Kun ganske enkelte nævner forhold omkring borgernes etniske baggrund som enten fremmende eller hindrende for at arbejde med familierådslagning som beslutningsmodel.

Samordneruddannelsen

Projektet indeholdt en samordner-uddannelsesdel. 20 samordnere deltog i et 3-dagessamordnerkursus, og nogle af disse har også medvirket som samordnere under projektets rådslagninger. Men både samordnere og rådgivere er bevidste om, at samordneren er en slags proceskonsulenter, og at dygtige samordnere er helt afgørende for en konstruktiv familierådslagning. Det har derfor været et dilemma for rådgivere, der selv er nye i forhold til arbejdet med familierådslagning at arbejde sammen med uerfarne samordnere. De fleste uerfarne rådgivere har ønsket den tryghed, det kan give at samarbejde med en garvet samordner.

En del af de projektuddannede samordnere kan kommunikere problemfrit på sprog, der i Danmark primært tales af flygtninge og indvandrere. Evalueringen viser da også, at det i et par rådslagninger har det været til stor nytte, at samordneren har kunnet tale familiens modersmål. Det har lettet samarbejdet med familien og forberedelsen af familierådslagningen, at møderne med de enkelte deltagere ikke også har skullet koordineres med en tolk. Men rådgivernes behov for tryghed omkring implementeringen af den for dem nye beslutningsmodel med familierådslagning har gjort, at de fleste alligevel har foretrukket at arbejde med garvede samordnere, der ikke taler familiernes modersmål, men gennem brug af tolk kan gennemføre arbejdet med rådslagningerne på dansk.

EVALUERINGENS ØVIGE POINTER

Strukturforandringer og modelimplementering

Familierådslagningsprojektet starter i marts 2007 og slutter 1. juli 2009. Arbejdet i de fire projektkommuner er fra projektets start præget af strukturreformens realisering pr. 1. januar 2007.

Det er tydeligt, at strukturændringerne og mødet mellem forskellige arbejdspladskulturer 'trækker tænder ud' i forhold til rådgivernes overskud til implementering af nye metoder i arbejdet. Evalueringen viser således – som evalueringer af andre metodeimplementeringer – at implementeringen af nye arbejdsmodeller samtidig med større strukturforandringer har vanskeligt ved at lykkes.

Ledelsesopbakning er afgørende

Det fremgår klart, at ledelsens støtte er afgørende for rådgivernes engagement, og dermed for realisering af en implementering af familierådslagning i en kommune

Tovholder skal være en fagligt dygtig ildsjæl

Evalueringen viser, at ildsjæle er afgørende for en vellykket metodeudvikling. Implementeringsprocesser i menneskebeholdende arbejde lykkes ikke alene gennem rationelt tilrettelagte processer.

Der skal også ildsjæle til! Og ikke mindst skal tovholderen i den enkelte forvaltning være en ildsjæl.

Klar kompetencestruktur

Evalueringen viser også, at det er afgørende for at rådgiverne oplever, at det har været en meningsfuld familierådslagning, at det straks efter rådslagningen er muligt for rådgiveren enten at kunne give familierne håndslag på deres plan – eller straks bede dem genoverveje planen, såfremt den ikke er mulig at opfylde inden for Servicelovens rammer.

Interviewene viser, at det er meget vanskeligt for en nyansat rådgiver at få overblik over kompetencestrukturen i en kommunal børnefamilieafdeling. I projektkommunerne har man da også oftest sikret, at der er personer med bevillingskompetence til rådighed for de rådgivere, der holder rådslagning.

Tidsforbruget

Erfaringen fra projektet er, at en rådgiver ofte vil have meget arbejde op til rådslagningen er aftalt og efter første rådslagning. Derefter kan en del henvendelser henvises til opfølgingsmøderne. Desuden er det nogle rådgiveres erfaring, at familierne efter en familierådslagning i højere grad inddrager deres netværk i problemløsningerne. Nogle rådgivere oplever dog også, at familierne får et nyt syn på de kommunale familierådgivere og værdien af at være i dialog med dem, når der opstår vanskeligheder. Dette kan bevirke, at en familierådslagning faktisk fører til mere arbejde for rådgiveren omkring familien også fremover. Familierådslagning kan således ikke implementeres som arbejdsbesparende model i den offentlige forvaltning.

Start med en overskuelig rådslagning, hvor noget lykkes her og nu

Nogle rådslagninger synes at være startet op omkring problemstillinger, der er så komplekse og vanskelige, at det ikke er lykkedes for familien at formulere handlingsplaner. Dermed desillusioneres rådgiver og sikkert også familien. Sådanne rådslagninger skaber magtesløshedsfølelse i stedet for at igangsættelse en empowermentproces.

Familierådslagning kan givetvis være en konstruktiv beslutningsmodel også ved komplicerede problemstillinger. Men det anbefales, både for familiens og rådgiverens engagement omkring modellen, at starte første rådslagning med spørgsmål, som alle involverede finder væsentlige, og som samtidig er så overskuelige, at beslutningsprocessen bliver en god oplevelse for deltagerne. Senere kan man så aftale med familien at tage vanskeligere problemstillinger op på en ny rådslagning.

Anbefalingen er derfor: Tag små skridt. Tag ét spørgsmål, der kan give succes og have effekt, ad gangen. Og fokuser på at skabe realistiske processer, der kan generere en følelse af styrke og handlekraft både hos familie og rådgiver.

Faglighedsdoxa og familierådslagning

Evalueringen viser, at implementeringen af familierådslagning i det daglige arbejde med udsatte børn og deres familier – ganske som mange andre metodeimplementeringer – klarlægger professionelles kamp om ejerskabet til specifikke indsigter, analyser og valg af indsatsmuligheder. Rådgiveren skal ved familierådslagning ikke bare afgive sin definitionsmagt, magten til at bestemme, hvilket problem, det er væsentligt at fokusere på, og hvordan dette skal forstås til familien og dens netværk. Rådgiveren skal også overlade en stor del af det procesfaglige arbejde til samordneren – fra familierådslagningen er aftalt, og indtil familierådslagningen er gennemført!

Arbejdet med familierådslagning kræver derfor, at rådgiveren er indstillet på at reflektere over samt evt. revidere en del doxiske antagelser omkring sin professionalitet. Rådgiveren skal bl.a. være indstillet på at gå fra at definere sig selv som ekspert på børn og deres familiers vanskeligheder til i højere grad at se sig selv som proceskonsulent under familiens egen undersøgelse af sine vanskeligheder.

Rådgivernes opfattelse af familierne

Familier, der kommer i kontakt med kommunernes børn- og familieafdelinger, er selvfølgelig meget forskellige. Evalueringen viser da også, at rådgiverne har meget forskellig opfattelse af familierne. Det er givet sådan, at familierådslagning ikke er en relevant beslutningsmodel i alle familier eller i forhold til alle problemstillinger. Men det er samtidig også sådan, at nogle rådgiveres opfattelse af familierne heller ikke er fremmede for implementeringen af en empowerment-orienteret beslutningsmodel som familierådslagning.

Nu hvor projektet er afsluttet, er det let at se, at der med fordel kunne være givet mere rum for rådgivernes refleksioner over egne opfattelser af og kritisk analyse af erfaringerne med de familier, de kommer i kontakt med gennem deres arbejde. Det kan anbefales, at dette vægtes højt, når lignende projekter iværksættes.

Rådgiver – samordner - samarbejdet

Nogle samordnere ønsker at være generelt velinformerede omkring forvaltningens kontakt med familien, mens andre samordnere alene ønsker at kende til den aktuelle problematik omkring det spørgsmål, der er i centrum for rådslagningen. Denne forskel hos samordnerne giver en usikkerhed hos de rådgivere, der skal have deres første rådslagning, og det vil derfor være relevant med en generel retningslinje på den enkelte arbejdsplads.

Anbefalingen må altså være, at den enkelte arbejdsplads udformer generelle retningslinjer for i hvilket omfang, samordneren skal informeres om den sag, rådgiveren har på den familie, der skal være rådslagning med. Samt at det er befordrende for et godt samarbejde, hvis rådgiver og samordner sikrer, at de afstemmer forventningerne til både rådslagningen og samarbejdet omkring den.

Det er desuden vigtigt, at rådgiveren informerer familierne grundigt om samordnerens funktion:

- At samordnere ikke ved mere om familiens situation end spørgsmålene til familierådslagningen nødvendiggør
- At samordneren ikke har nogen beslutningskompetence
- At samordneren har tavshedspligt
- Men at samordneren samtidig i henhold til Lov om Social Service § 153 og underretningsbekendtgørelsen (nr. 1336 af 30/11 2007) har en særlig udvidet underretningspligt over for kommunen, hvis han/hun under sit arbejde får kendskab til, at et barn eller en ung udsættes for vanrøgt, vold, mishandling, seksuelle overgreb mv. eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare.

Information om samordnere, lokalemuligheder og tolke skal være let tilgængelig

De kan virke uoverskueligt for en medarbejder at gå i gang med at en familierådslagning, hvis han/hun ikke ved, hvordan han/hun skal skaffe en samordner, finde et lokale og rekvirere en tolk.

Det har været en fordel for implementeringen, når tovholderen har påtaget sig at koordinere denne del af arbejdet.

Det anbefales derfor, at den enkelte kommune udpeger en medarbejder til at være tovholder for familierådslagning. En tovholder der

- Samler rådgivernes samordner-erfaringer, laver lister over samordnere, hvordan de kontaktes, deres sproglige kompetencer og deres honorarkrav
- Udformer oversigt over lokalemuligheder. Hvordan de bookes, og hvordan der betales for lejen
- Samler rådgivernes tolkeerfaringer, udformer lister over tolkene, deres sproglige og faglige kompetencer, samt hvordan de kan kontaktes og deres honorarkrav.

Tolk

Det er altid afgørende for borgerens mulighed for at blive inddraget omkring egen sag i kommunen, at borgeren har mulighed for at indgå i samarbejdet på det sprog, hvor borgeren har sine bedste sproglige kompetencer. Mange indvandrere og flygtninge kan kommunikere kompetent på dansk. Men rådgiverne påpeger, at der netop i forbindelse med familierådslagning introduceres mange nye begreber, hvilket i særlig grad kan gøre tolk nødvendig. I denne forbindelse er det vigtigt med grundig indføring af tolken i principperne bag familierådslagning.

Det anbefales derfor at give også tolkene brochure om familierådslagning. Eller endnu bedre: forberede tolken til den konkrete familierådslagning gennem et møde med rådgiver og samordner.

Husk også at tolkede samtaler tager dobbelt tid. Begræns derfor spørgsmålene ved rådslagninger med tolk.

Informatører skal kunne deltage i deres arbejdstid og gives mulighed for at være velforbere- te

Det er vigtigt, at informatørerne i fase 1 af familierådslagningen er velforberejede. Når en rådslagning startes op, er det derfor vigtigt, at der tages kontakt til lederne af de institutioner, barnet går i. Når lederen er informeret om formålet med familierådslagning som beslutningsmodel og om spørgsmålene til den konkrete rådslagning, kan lederen bedre støtte den medarbejder, der er udpeget

som informator, gennem frigivelse af arbejdstid både til forberedelse af indlæg på rådslagningen og til deltagelse i selve rådslagningen.

Når arbejde med familierådslagning som beslutningsmetode startes op i en kommune, er det en fordel samlet at orientere ledere på daginstitutioner og skoler, så de har grundlag for at støtte deres medarbejders deltagelse i rådslagninger.

FAMILIERÅDSLAGNING

Familierådslagningsmodellen er udviklet på New Zealand, ud fra en erkendelse af at majoritetens metoder i socialt arbejde ikke slog til i arbejdet med børnefamilier blandt landets indfødte befolkning, maorierne. Familierådslagning har haft stor succes i børnefamiliearbejdet med maori-familier, og har siden 1989 været indarbejdet i New Zealands børneforsorgslovgivning. Siden begyndelsen af 1990'erne er man mange steder i verden blevet inspireret af modellen og har iværksat egne metodeudviklingsprogrammer. I dag er familierådslagning således blevet en del af socialt arbejdes metoderepertoire i mange lande verden over. Her i landet har Jytte Faureholm og Lis Brønholm været de primære drivkræfter bag udviklingen. Grundig information om familierådslagning kan findes på www.inddrag.nu og endnu grundigere i Jytte Faureholm og Lis Brønholts bog *Familierådslagning. En beslutningsmodel* fra Hans Reitzels Forlag 2005. I denne rapport skal beslutningsmodellen blot skitseres over de følgende fire sider:

Filosofien bag familierådslagning

Det newzealandske socialministerium skrev ved lovgivningen om modellen: “Et centralt træk i denne nye lov er, at den betoner slægtens rolle i beslutninger, der drejer sig om børns velfærd. Slægten omfatter ikke bare kernefamilien, men er en udvidet familiegruppe, som inkluderer barnets far- og morbrødre, mostre, fastre, far- og morforældre. Den procedure, der er indskrevet i den nye lov, bygger på troen på, at det netværk, som udgør familien, vil træffe trygge og rigtige beslutninger for deres børn, hvis de får ressourcer, information og magt. De professionelles rolle bør ikke være at træffe beslutninger. I stedet skal de støtte familiens beslutningsproces ved at stille information, ressourcer og ekspertise til rådighed. De professionelle får en nøgleposition som ressourcepersoner” (Ryburn 1994:26¹).

Familierådslagning er således en empowerment-orienteret beslutningsmodel, der bygger på idéen om, at alle familier har ressourcer. I en familierådslagning bliver familien derfor aktivt inddraget og opfordret til at komme med relevante og realistiske forslag til, hvad der er den bedste løsning for barnet eller den unge i fremtiden.

I punktform er principperne bag modellen følgende:

- *Professionelle kan aldrig være eksperter på en bestemt familie.* Det er familiemedlemmerne

¹ Ryburn, Murray. 1994. Beslutfattande i familjen och släkten – en ny modell för barnavården. *Socionomens Forsknings-Supplement* nr. 4, del 2:25-31

selv, der er eksperterne.

- *Løsninger på et barns problemer kan normalt findes inden for familien, hvis familien gives tilstrækkelig opmærksomhed og mulighed for at fungere som primær hjælpekilde.*
- *Familien bør selv træffe beslutninger vedrørende deres barn, og bør derefter støttes af offentlige myndigheder i at føre beslutningerne ud i livet.*
- *Når familien får mulighed for at formulere sin egen handleplan for barnet, sikres det med en følsomhed, en professionel aldrig kan opnå, at familiens egne kulturelle normer og traditioner respekteres.*
- *Barnets familiære relationer bør vedligeholdes og styrkes. Myndighedens intervention i familielivet bør så vidt muligt undgås og bør kun finde sted, hvis familien ikke kan finde frem til en acceptabel løsning i forhold til at sikre barnets omsorgssituation.*
- *Familiens ressourcer skal udnyttes fuldt ud, når barnet skal støttes. Ved at udvide familiebegrebet til den udvidede familie øges også antallet af personer, som er kapable og villige til at tage hånd om barnet. Hvor der i vestligt socialt arbejde traditionelt arbejdes med individuelt ansvar, etableres der altså et kollektivt ansvar for barnet.*
- *Inddragelsen af familien ændrer ikke ved, at det sociale arbejdes fokus er en acceptabel omsorgssituation for barnet.*

Faserne i modellen

Udgangspunktet for arbejdet med modellen er, at der både hos familie og fagfolk er en bekymring for barnets situation. På denne baggrund arbejdes der i familierådslagning med følgende fire faser:

Fase 1

På baggrund af sit kendskab til et barns meget bekymrende omsorgssituation kan en sagsbehandler foreslå familien en familierådslagning. Hvis familien siger ja, aftales rammen for og de(t) spørgsmål, der skal danne grundlaget for familierådslagningen. Der ansættes en samordner til at koordinere og stå for gennemførelsen af familierådslagningen. Samordner mødes med forældrene og barnet, og det aftales, hvem der skal med til rådslagningen. Samordner kontakter og indbyder de aftalte professionelle og den udvidede familie til rådslagningen. Den udvidede familie forstås her som barnets tætte primære netværk og består af både familie og betydningsfulde venner.

Barnet udpeger en person, der i rådslagning skal fungerer som barnets advokat. Det vil sige en person der skal sikre at barnets synspunkter bliver hørt, at barnet forstår hvad der foregår, samt sikrer at barnet ikke lider overlast i løbet af rådslagningen.

Familien bestemmer principielt selv tid og sted for rådslagningen. Rådslagningen varer så længe, som familien behøver for at kunne opstille en handleplan. For at garantere at alle familiemedlemmer kan deltage, skal socialforvaltningen være indstillet på at betale de nødvendige udgifter til familiemedlemmernes rejse, ophold og fortæring under mødet.

Fase 2

Samordneren har ansvaret for, at mødet starter med en præsentation af alle tilstedeværende familiemedlemmer og fagfolk med tilknytning til sagen. Det er også samordners ansvar at sikre, at familiemedlemmerne delagtiggøres i al den information, der er indsamlet i sagen, samt opmuntre familiemedlemmerne til at stille uddybende spørgsmål til denne information. De inviterede fagfolk fremlægger deres viden om, syn på og bekymringer i forhold til barnets situation og besvarer spørgsmål fra familiegruppen. Familiemedlemmerne skal desuden have adgang til alt skriftligt materiale i sagen.

Samordneren fremlægger sluttelig de hovedproblemstillinger, der skal tages beslutninger om, og redegør for, hvilke ressourcer familien har til rådighed i deres arbejde. Herefter trækker fagfolkene sig tilbage.

Fase 3

Familien og dens netværk diskuterer i enrum, hvordan der kan igangsættes udvikling, som kan give bedre muligheder for at opfylde barnets behov. Og de udarbejder en plan for iværksættelsen af den støtte, der er nødvendig for denne udviklingsproces.

Fase 4

Når familien og dens netværk har udarbejdet planen, hidkalder de samordner og den koordinerende repræsentant for de involverede fagfolk. Disse præsenteres for familiegruppens plan, som de kan stille afklarende spørgsmål til. Socialforvaltningens koordinator kan eventuelt anbefale familiegruppen at fortsætte deres drøftelser.

Når familiegruppens drøftelser er tilendebragt, og planen afklaret og fremlagt, opsummerer samordneren beslutninger og plan, og den koordinerende repræsentant giver tilsagn om eventuelle støtteforanstaltninger.

Familiegruppens oplysninger og vurderinger under rådslagningen forbliver fortrolige. Der tages alene et beslutningsreferat, som godkendes af familiegruppen.

Efter den første familierådslagning, skal der - som altid - følges op på, hvordan det går med planen. Dette sker gennem opfølgende familierådslagninger, der tilrettelægges efter samme procedure som ved den første.

Implikationer for de professionelle socialarbejdere

Familierådslagning har flere åbenlyse implikationer for de professionelle i socialt arbejde. Her skal blot kort nævnes følgende:

- *Socialarbejderne skal afgive deres magtposition som barnets beskyttere.* De skal bruge deres magt til at fremme barnets beskyttelse inden for familiegruppen.
- *Familiegruppen skal – uanset socialforvaltningens skepsis – gives mulighed for opmuntring og ressourcer til at føre sin plan og sine beslutninger ud i livet.*
- *Informationer om familien tilhører familien og ikke de professionelle.* Familiegruppen skal tilføres alle oplysninger med henblik på at kunne træffe beslutninger. Der skal altså være helt åben – og ikke selektiv – informationsudveksling.
- *Tillid til familiens problemløsningsevne er udgangspunktet, uanset om socialarbejderne evt. ikke forstår eller kan tilslutte sig værdigrundlaget for familiegruppens beslutninger.* Socialarbejderne må tolerere at arbejde med familiegruppens risici og fejltagelser.
- *Familiegruppens fortrolighed må respekteres.* Familien vil have informationer, viden og hemmeligheder, som måske er afgørende for løsningen af problemerne omkring barnets situation, men som socialarbejderne ikke har adgang til.

Socialrådgiveren og andre professionelle i børnefamiliearbejdet skal således med familierådslagningsmodellen afgive en ganske magtfuldkommen position til det truede barns familiegruppe. Og samtidig skal socialarbejderne acceptere og forblive i rollen som formidlere af hjælp til selvhjælp. Man kan sige, at socialarbejdernes rolle omdefineres fra ekspert til “muliggører” og ressourceperson.

PROJEKTANSØGNINGEN

Jytte Faureholm angiver i sin ansøgning af 2. november 2006 til Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration (herefter blot Ministeriet) omkring midler indenfor 'Familierådslagningsmetoder i kommunerne', at formålet med det ansøgte projekt er

at implementere familierådslagning (FRS) som en beslutningsmodel, der metodisk giver familierne et større medansvar, inddrager og tilgodeser familiens egne resurser. Samarbejdet mellem familierne og myndighederne profiterer af denne arbejdsform, hvis sigte er, at der udarbejdes løsninger, der er holdbare på længere sigt.

Implementering af modellen i den sociale sektor forudsætter, at medarbejderne tilegner sig FRS gennem undervisning, træning og konsulentbistand.

Det forventes, at hver af de udvalgte 4 kommuner gennemfører mellem 5 – 10 rådslagninger

Det er med baggrund i de positive resultater fra det landsdækkende projekt om familierådslagning, at projektet er relevant. Dette projekt havde få erfaringer med FRS i familier med anden etnisk baggrund end dansk – men der er næppe tvivl om, at denne metode har muligheder for at fremme en gavnlig effekt for både familierne og den metodiske tilgang til det sociale arbejde med nævnte familier.

Mere detaljeret angives det, at projektets formål er:

1. At de sociale myndigheder tilregner sig indsigt og færdigheder i at anvende FRS som model i samarbejdet med familier med etnisk minoritetsbaggrund.

2. At nævnte familier gennem denne beslutningsmodel opnår større indsigt i deres vanskeligheder, forbedrer deres forældrekompetence og mobiliserer et større ansvar for opdragelsen af deres børn/unge

Dette skal opnås ved, at familierådslagning afprøves og implementeres i fire kommuner; ved at de kommunale sagsbehandlere tilegner sig familierådslagning gennem undervisning, konsulentbistand og erfaringsudveksling. Undervisningen gennemføres af psykolog, cand.pæd. psyk. Jytte Faureholm i samarbejde med socialrådgiver, cand.scient.soc., lektor på UC Vest, Lis Lyng Brønholt.

Følgende forventes opnået gennem projektet:

- 1. Af konkrete resultater forventes det, at hver af de 4 deltagende kommuner, gennemfører mellem 5 og 10 (gerne flere) rådslagninger i projektperioden.*
- 2. Udover antallet af rådslagninger er det af central betydning, at de deltagende kommuner opnår reelle færdigheder og ønsker at anvende modellen i deres daglige praksis med familier med etnisk minoritetsbaggrund.*
- 3. Evalueringen vil have fokus på, hvordan forældrene, de unge, sagsbehandlerne og de administrative myndigheder betragter modellen. Dette er vanskeligt at gøre målbart, men der vil her være et fokus på, hvorvidt de nævnte deltagere finder modellen brugbar i forhold til løsning af familiernes vanskeligheder.*

Endelig angives det i ansøgningen, at information om og formidling af projektet vil ske via Integrationsministeriets hjemmeside; artikler i fagblade; konference for ansatte inden for den sociale sektor og offentliggørelse af evalueringsrapporten

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration giver i brev af 25. januar 2007 tilsagn om bevilling på 804.495 kr. fra puljen vedrørende Kvinder og familier med etnisk minoritetsbaggrund – underformålet ”Familierådgivning i kommunerne” (Finanslovskonto § 18.34.03.10).

Projektansøgningen havde lydt på 820.330 kr. Bevillingen indebærer, at antallet af erfa-dage reduceres fra 4 til 3 dage.

Projektet ”Implementering af familierådslagning i familier med minoritetsbaggrund” bliver i første omgang bevilget for perioden 1. januar 2007 – 31. december 2008. Den 6. august 2007 godkender ministeriet en forlængelse af projektet frem til 1. juli 2009. Og 20. november 2007 bevilger ministeriet en ekstrabevilling på 25.500 kr. til afholdelse af et ekstra grundkursus for de kommunale med-

arbejdere. Alt i alt bevilger Ministeriet således 829.995 kr. til projektet i den samlede periode fra 1. januar 2007 til 31. juli 2009.

Kontaktpersoner i Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration er gennem hele projektperioden Rasmus Nygaard, koordinator i Integrationservice, og specialkonsulent Ditte Wenzel Pedersen.

Jytte Faureholm besøgte allerede under arbejdet med projektansøgningen de fire kommuner med henblik på at inspirere til deltagelse i projektet, samt for at sikre opslutning bag forudsætningen for deltagelsen i projektet. Det er her aftalt, at projektet gennem bevillingen vil betale udgifterne til undervisning af rådgivere og samordnere, oplægsholdere på erfa-dagene samt udgifter forbundet med Jytte Faureholms konsulentbesøg i de fire kommuners rådgivergrupper. Projektbevillingen dækker desuden udgifterne til evalueringen. Kommunerne skal selv afholde lokale- og forplejningsudgifterne i forbindelse med kurser for rådgiverne og erfa-dagene. Ligeledes skal kommunerne afholde lokale- og forplejningsudgifterne i forbindelse med et tredages kursus for samordnere. Hver kommune afholder lønudgifter til egne medarbejdere, samordnere og tolke i forbindelse med projektet. Endelig forpligter hver kommune sig på at afholde mindst 5 familierådslagninger i projektperioden, samt deltage i den følgegruppe der nedsættes for projektet.

DE FIRE PROJEKTKOMMUNER

I projektansøgningen er Hobro kommune nævnt; men Hobro udskiftes med Ishøj kommune med henblik på, at gøre det lettere for kommunerne at samarbejde omkring projektet. Projektkommunerne er således Albertslund, Helsingør, Ishøj og Køge.

Ishøj og Albertslund er de kommuner i Danmark, der med henholdsvis 30,5 % og 25 % har den største og næststørste andel indvandrere og efterkommere i befolkningen. Helsingør kommune med 10,8 % efterkommere og indvandrere ligger også over landsgennemsnittet, mens Køge kommune, som det fremgår af nedenstående tabel, med 8,1 % lige under landsgennemsnittet på 9,1 %, da projektet 1. januar 2008 er godt i gang.

Folketal efter herkomst i absolutte tal og procent pr. 1. januar 2008

Herkomst Kommune	Personer med dansk oprindelse	Efterkommere	Indvandrere	Indbyggere i alt
Albertslund	20 718 75,1 %	2 476 9,0 %	4 408 16,0 %	27 602 100,1 %
Helsingør	54 261 89,2 %	1 839 3,0 %	4 744 7,8 %	60 846 100,0 %
Ishøj	14 385 69,5 %	2 587 12,5 %	3 715 18,0 %	20 687 100,0 %
Køge	52 038 91,9 %	1 473 2,6 %	3 126 5,5 %	56 637 100,0 %
Hele landet	4 977 829 90,9 %	119 297 2,2 %	378 665 6,9 %	5 475 791 100,0 %

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken, Befolkning og Valg, Udlændinge, FOLK1

De fleste indvandrere og efterkommere i Danmark bor øst for Storebælt, hovedsagelig i vestegnen af hovedstadsområdet og i Helsingør og Frederiksværk, samt i Århus og Odense. Så selv om Køges andel af indvandrere og efterkommere ligger under landsgennemsnittet, er Køge en kommune der efter danske forhold har lang tids erfaringer for samarbejde med borgere med etnisk minoritetsbaggrund. I de fire projektkommuner har rådgiverne i børne- og familieafdelingerne således objektivt set gode mulighed for at implementere familierådslagning i arbejdet med minoritetsetniske børnefamilier.

ORGANISERINGEN AF PROJEKTET

I marts 2007 startes projektet op gennem projektleder Jytte Faureholms besøg hos de deltagende fire kommuner. I det følgende redegøres for organiseringen af projektet gennem omtale af

- udarbejdelsen af informationsmateriale
- tovholderfunktion
- undervisning af rådgiverne
- tværfaglige temadage
- uddannelse af samordnere
- samordnermøder
- fælles kursusdag
- erfa-dage
- konsulentdage
- følgegruppe

Fokus vil være på, hvordan selve projektorganiseringen er bygget op, mens de efterfølgende kapitler fokuserer på hhv. rådgivernes og samordnernes vurdering af implementeringen af familierådslagninger i kommunerne og med projektets samordneruddannelse og –organisering.

INFORMATIONSMATERIALE

Fra foråret 2007 udarbejdes en pjeces med information til familier og fagpersoner omkring familierådslagning. Ministeriet forestår en oversættelse, så rådgiverne kan uddele pjecen også til familier, der ikke har deres bedste sproglige kompetence på dansk. Pjecen ligger klar i august 2007 på seks sprog: arabisk, dansk, engelsk, somali, tyrkisk og urdu. Det bliver senere påpeget, at pjecerne også burde have været oversat til romani af hensyn til de mange borgere i Helsingør med roma-baggrund.

TOVHOLDERFUNKTIONEN

På følgegruppemødet i Integrationsministeriet 27. juni 2007 er der enighed om, at hver kommune udpeger en tovholder, der i den enkelte kommune har ansvaret for

- 1) at holde medarbejderne 'til ilden',
- 2) at synliggøre familierådslagning internt i forvaltningen,
- 3) at orientere det politiske niveau om fremdriften i projektet – dvs. generelt sikre opbakning til projektet og befordre gennemførelse af de handleplaner, der blive truffet beslutning om på familierådslagningerne.

Til varetagelse af disse funktioner udpeger

- *Albertslund* – Henrik Andersen, chef for familieafdelingen, der i januar 2008 overlader tovholderfunktionen til rådgiverne Maria Sahner og Susan á Rogvi
- *Helsingør* – Rådgiver Lene-Line Stentoft
- *Ishøj* – faglig konsulent Kirsten Ravn, der efter sin pensionering i november 2008 overlader 'tovet' til Lena Kyhn Andersen. Da Lenas stilling som udviklingsmedarbejder nedlægges i foråret 2009 bliver tovholderfunktionen i Ishøj ejerløs.
- *Køge* – Afdelingschef Susanne Hammer Jacobsen, der efter sin afgang fra Køge kommune maj 2008 giver 'tovet' videre til rådgiver Kirsten Røjh Rasmussen

Rådgivernes kommentarer til tovholderfunktionen omtales i næste kapitel.

UNDERVISNING AF RÅDGIVERNE

Jytte Faureholm og Lis Brønholt står i efteråret 2007 for undervisning af rådgiverne, således at de har et teoretisk og metodisk grundlag for at starte arbejdet med familierådslagning. Det 3-dages undervisningsprogram gennemføres i 2007 i

Ishøj	5., 6. og 7. september
Helsingør	11., 12. og 13. oktober
Køge	24., 25. og 26. oktober
Albertslund	4., 5. og 6. december

På kurserne præsenteres rådgiverne også for en garvet rådgivers og garvet samordners erfaringer med familierådslagning.

Under projektets forløb afholdes flere opsamlingskurser for nyansatte sagsbehandlere. Formålet med disse et-dages kurser er at sikre, at alle de aktuelt ansatte rådgivere i de fire projektkommuner har kendskab til og er 'klædt på' til at kunne gennemføre familierådslagninger – sædvanligvis dog første gang med støtte fra en mere erfaren kollega eller samordner. Kursusdagene skal således give

nyansatte rådgivere kendskab til Familierådslagnings-modellen, indblik i modellens baggrund og principper samt viden om forskellige deltageres funktion i en familierådslagning.

I opsamlingskurserne deltager nyansatte rådgivere fra en eller flere af projektkommunerne. Kurserne finder sted 17. januar 2008 i Helsingør, 10. september 2008 i Albertslund, 12. november 2008 i Helsingør og 12. maj 2009 i Helsingør.

TVÆRFAGLIGE TEMADAGE

Som en del af projektet tilbyder Jytte Faureholm at holde temadage for familieafdelingernes samarbejdspartnere – fx lærere, pædagoger, sundhedsplejersker, politi og psykologer. En sådan temadag finder sted i Ishøj kommune den 1. november 2007 og i Helsingør kommune 17. januar 2008.

Forvaltningerne i Køge og Albertslund kommuner tager ikke imod tilbuddet om en tværfaglig temadag.

UDDANNELSE AF SAMORDNERE

Da fokus i dette projekt er på implementering af familierådslagning i samarbejdet med familier minoritetsetnisk baggrund, er planen at uddanne samordnere med forskellige sproglige kompetencer, således at det fx er muligt for rådgiverne at ansætte en samordner, der taler sammen modersmål som den familie, der skal have rådslagningen. I kapitel 3 ses nærmere på denne del af projektet.

SAMORDNER-MØDER

Jytte Faureholm holder i projektperioden fire møder med samordnerne. Disse møder fokuserer på erfaringsudveksling omkring afholdte familierådslagninger samt træning i forskellige elementer af samordnerfunktionen.

FÆLLES KURSUSDAG

27. november 2007 afholdes en kursuseftermiddag med Mike Doolan fra New Zealand. Mike Doolan har været coach i England, Irland og Holland på alle planer af det sociale arbejde i relation til implementering af familierådslagning. De fire projektkommuner deles om finansieringen af Mike Doolans deltagelse. Mens Køge kommune står for afholdelsen af kursuseftermiddagen fra kl. 13-16 på Kunstmuseet Køge skitsesamling. I alt ca. 80 rådgivere, kommunale ledere og samordnere deltager.

ERFA-DAGE

Der bliver under projektet afholdt tre erfaringsopsamlings- og udvekslingsdage – de såkaldte erfa-dage.

I. Erfa-dag 29. januar 2008

Erfa-dagen afholdes af Ishøj Kommune på Idræts- og fritidscentret i Ishøj. Repræsentanter fra de enkelte kommuner holder oplæg om erfaringerne med implementering af familierådslagning. De rådgivere, der har afholdt familierådslagning, fortæller kort om deres erfaringer. Herefter er der rum for faglige drøftelser i ”sagsbehandlergruppen”. I ”samordnergruppen” præsenterer samordnere, ledere og tovholdere sig for hinanden.

Inden frokost gør Marianne Skytte rede for tilrettelæggelsen af evalueringen af projektet, og deler informationsark om evalueringen ud til alle (Bilag 2 og 3).

Eftermiddagens oplæg om anerkendelsesbegrebet og praksis i socialt arbejde aflyses pga. sygdom, men samordner Themba Manghezi springer på stedet ind med oplæg om sine talrige erfaringer med familierådslagning.

II. Erfa-dag 20. maj 2008

Denne erfa-dag afholdes af Albertslund Kommune på Teknologisk Institut i Høje Tåstrup. Programmet for formiddagen er erfaringsopsamling fra kommunernes implementeringsprocesser.

Om eftermiddagen bidrager Søren W. Nielsen, ph.d. i samfundsvidenskab og centerchef i socialforvaltningen i Københavns Kommune, med oplægget ’Familierådslagning og social kapital’. Ved at belyse risikofaktorer i barndommen redegør Søren Walther Nielsen for, hvorfor det er vigtigt at sætte ind med familierådslagning i relation til etniske minoritetsfamilier. Søren W. Nielsen sætter her fokus på familierådslagning som en samarbejdsform, hvor sårbare minoritetsfamilier forøger deres sociale kapital, dvs. deres beholdning af tillid, netværk og normer. Den øgede sociale kapital kan styrke familien internt og skabe kontakt til centrale institutioner i lokalsamfundet.

Farwha Nielsen, cand.mag. og specialkonsulent i Landsorganisationen af KvindeKrisecentre LOKK, bidrager med oplæg om sine erfaringer med konfliktmægling i etniske minoritetsfamilier. Farwha anlægger et kønsspecifikt fokus, idet hun taler om unge pigers dilemmaer ved deltagelse i

dansk ungdomsliv og forældrenes bekymringer og frustrationer. Oplægget giver bl.a. bud på, hvordan man bygger bro mellem de yngre og ældre generationer

III. Erfa-dag 26. november 2008

Erfa-dagen afholdes af Køge kommune på Den sociale Højskole i København.

Jørgen Kyed, fagsekretariatschef i Faaborg-Midtfyn kommune, holder oplæg om ”Familierådslagning – fra drøm til virkelighed. En historie fra den kommunale virkelighed på Fyn i perioden fra 1999 – 2008”. I oplægget berettes om de særlige kendetegn ved at anvende en metode som familierådslagning i den daglige praksis i familiearbejdet. Hvilken ansvarlighed kommer i spil på ledelsesplan og i medarbejdernes omsætningspraksis, når det politisk i kommunen er blevet besluttet at anvende familierådslagning? Hvordan opfatter socialrådgiverne, samordnerne, børnene og familierne med deres netværk familierådslagning? Er det vigtigt at blive ved med at anvende denne metode? Og hvis det er tilfældet, hvorfor?

Samordner Shahin Laghaei fortæller om sine erfaringer med familierådslagning i en minoritetsfamilie. Og Marianne Skytte perspektiverer de tendenser, som projektet foreløbig peger på.

Om eftermiddagen drøfter rådgiverne i syv forskellige grupper sammensat af rådgivere fra de forskellige projektkommuner deres erfaringer fra gennemførelse af familierådslagning. Drøftelserne sker på baggrund af oplæg fra otte rådgivere om gennemførte, igangværende eller planlagte familierådslagninger i syv forskellige familier (2 fra Helsingør, 2 fra Ishøj, 2 fra Køge og 1 fra Albertslund). Samtidig holder samordnerne deres eget evalueringsmøde.

KONSULENTDAGENE

Blandt de fire projektkommuner er det kun i Helsingør, at medarbejderne anvender familierådslagning som en del af deres metoderepertoire inden iværksættelsen af projektet. Projektet indebærer derfor mulighed for, at Jytte Faureholm kommer på konsulentbesøg i de enkelte projektkommuner. Konsulentbesøgene har flere formål: dels har rådgiverne her mulighed for at drøfte muligheden for at tilbyde familierådslagning til konkrete familier: Hvilke dele af en families situation kunne være egnet til rådslagning? Hvordan kunne forslaget om familierådslagning konkret gribes an? Hvilken samordner kunne være relevant? mm. Dels kan rådgiverne drøfte deres erfaringer med familierådslagning med Jytte.

Endelig giver projektmidlerne mulighed for, at Jytte Faureholm kan invitere relevante ressourcepersoner til at give inspiration til arbejdet med familierådslagning. Lis Heldbo fra Horsens kommune deltager i en konsulentdag i Ishøj omkring familierådslagning med unge på vej ind i kriminalitet. To socialrådgivere med stor erfaring i arbejdet med familierådslagning, Lis Amtoft og Lene-Line Stentoft deltager i flere konsulentdage, ligesom samordnerne Lotte Hansen og Nadja Yahya.

Konsulentdagene har følgende omfang:

Ishøj 27. november 2007, 11. september 2008, 21. oktober 2008 og 8. januar 2009.

Køge 12. december 2007, 18. september 2008 og 15. april 2009.

Albertslund 16. januar 2008, 25. september 2008 og 15. april 2009.

Helsingør 5. maj 2008, 17. september 2008 og 17. marts 2009.

FØLGEGRUPPEN

Følgegruppens arbejde består i koordinering af projektets forløb gennem aftaler om tovholdere, undervisning, samordneruddannelse og –honorering, aftaler om erfa-dage og lignende. Herudover redegør følgegruppens kommunale repræsentanter løbende for arbejdet med implementering af familierådslagning i de enkelte kommuner.

Gennem projektperioden har følgegruppen følgende medlemmer:

Rasmus Nygaard, koordinator i Integrationsministeriet

Ditte Wenzel Pedersen, specialkonsulent i Integrationsministeriet

Birgitte Wittendorf, afdelingschef Helsingør kommune

Lene-Line Stentoft, rådgiver og projektovholder i Helsingør kommune

Lisbeth Munkager, personaleleder Familierådgivningen, Helsingør (fra november 2008)

Charlotte Veilskov Friis, chef Familiecentret, Ishøj kommune

Kirsten Borch Ravn, faglig konsulent og projektovholder Ishøj kommune (frem til december 2008)

Lena Kyhn Andersen, udviklingsmedarbejder, Ishøj kommune (november 2008)

Susanne Hammer Jacobsen, chef i Børne-familieafdelingen Køge kommune (frem til maj 2008)

Kirsten Røjh Rasmussen, rådgiver og projektovholder Køge kommune (fra august 2008)

Henrik Andersen, afdelingsleder Børn og Familieafdelingen, Albertslund kommune

Susan á Rogvi, rådgiver og projektovholder, Albertslund kommune (fra marts 2008)

Maria Sahner, rådgiver og projektovholder, Albertslund kommune (fra marts 2008)

Jytte Faureholm, projektleder

Lis Lyng Brønholt, projektmedarbejder (frem til august 2008)

Marianne Skytte, projektevaluatør

Følgegruppen holder 8 møder: 27. juni 2007, 30. august 2007, 4. december 2007, 5. marts 2008, 26. august 2008, 11. november 2008, 17. marts 2009 og 3. september 2009.

Følgegruppens arbejde bliver herudover 27. juni 2007 inspireret af oplæg fra et lignende projekt i Oslo. Pernille Ørskov, der er chef i Socialcenter Østerbro, fortæller på mødet den 4. december 2007 om sine erfaringer med familierådslagning, der anvendes som main stream beslutningsform på centret.

På mødet 11. november 2008 fortæller Bernhard Jensen om de erfaringer, som Socialt Udviklingscenter SUS har opnået ved at transformere familierådslagningsmodellen til andre arbejdsområder inden for det sociale og sundhedsfaglige felt. I arbejdet med voksne har SUS valgt at kalde familierådslagning for netværksrådslagning, da denne form for rådslagning i højere grad appellerer til den voksne myndige persons netværk, der ofte består af flere andre personer end familien. Netværksrådslagning i SUS bliver først gennemført blandt hjemløse, og effekten er meget positiv. Der er udarbejdet en evaluering og endnu en evaluering er på vej. I forbindelse med Bernhard Jensens oplæg diskuteres muligheden for etablering af en familierådslagningsenhed, der kan tilgodese en fremadrettet, koordinerende og udviklingsbaseret mulighed for, at familierådslagning ikke mister sit rod-fæste i kommunerne.

Derudover har følgegruppen møde med Ulrik Holmstrup, der har planer om en film om familierådslagning i etniske minoritetsfamilier. Ulrik Holmstrup har tidligere lavet en film om familierådslagning.

EVALUERINGSARBEJDET

Ved Erfa-dagen 29. januar 2008 holdt Marianne Skytte oplæg om den planlagte evaluering, og ud-delte også brev herom til de tilstedeværende (bilag 2). Marianne Skytte havde på dette tidspunkt i samarbejde med NOVA i Oslo, der stod for evalueringen af 'søsterprojektet' i Oslo, udarbejdet ét spørgeskema til rådgiverne, ét til samordnerne og en interviewguide til familierne. I brevet frem-lægges følgende plan for evalueringsarbejdet:

Når der er truffet aftale om gennemførelse af en familierådslagning, beder sagsbehandler familien om tilsagn til at videregive information om familiens navn, adresse og telefonnummer til Marianne Skytte med henblik på, at hun kan kontakte familien for interviews om erfaringerne omkring første familierådslagning. Familien underskriver tilsagn herom på vedlagt blanket. Sagsbehandler videre-sender dette tilsagn til Marianne sammen med information om, hvornår familierådslagningen for-ventes at kunne finde sted.

Når tidspunktet for familierådslagningen er fastlagt, sender sagsbehandler mail til Marianne om det-te, om hvem der er samordner(e), samt om der bruges tolk ved samtaler med forældre og børn, og i givet fald hvem tolken er, og hvilke sprog der tolkes.

Når familierådslagningen er afholdt, mailer Marianne spørgeskema til sagsbehandler og samordner. Når disse er udfyldt og returneret, kontakter Marianne sagsbehandler, samordner og familier og af-taler interviews med hver part for sig omkring erfaringerne med rådslagningen.

Når opfølgende familierådslagning(er) er aftalt, informerer samordner Marianne, der kontakter sagsbehandler, samordner og familie for interviews.

Ved erfa-dagen 20. maj 2008 erindredes om denne evalueringsplan, og spørgeskemaerne er i pro-jektperioden to gange sendt som vedhæftede filer på mails til medlemmer af følgegruppen. Det må dog konstateres, at evalueringsplanen har været for ambitiøs til at kunne opfyldes i en travl og om-stillingsfyldt hverdag i forvaltningerne. I alt har 4 rådgivere og 2 samordnere returneret spørgeske-maer. Der kom tilsagn om interview fra to familier, i den ene familie blev tilsagnet dog senere truk-ke tilbage pga. sygdom i familien, det andet tilsagn er ikke blevet udnyttet.

Den følgende evaluering bygger derfor på følgende datamateriale.

Interviews med 25 rådgivere:

2 rådgivere i et gruppeinterview i Albertslund kommune

9 rådgivere i fire gruppeinterviews i Helsingør kommune

8 rådgivere i tre gruppeinterviews i Ishøj kommune

6 rådgivere i et gruppeinterview i Køge kommune

I Albertslund deltog to rådgivere, der begge selv havde gennemført rådslagninger.

I Køge deltog seks rådgivere i samme interview. Rådgivere, der enten havde gennemført en rådslagning; havde foreslået en, men fået nej eller ikke havde nået at være med på en rådslagning.

I Ishøj fordelte interviewpersonerne sig på tre gruppeinterviews, efter om de havde gennemført en familierådslagning; havde foreslået en, men fået nej eller var for nyansatte til at have deltaget i projektet.

I Helsingør fordelte de 9 rådgivere sig på fire interviews efter om de havde haft familierådslagninger; havde forsøgt, men familien sagde nej; ikke oplever, at familierådslagning er en konstruktiv metode eller kun har været ansat kort tid og derfor ikke har været med i familierådslagningsprojektet

Herudover har evaluatoren deltaget som observatør på de 3 erfa-dage, den fælles kursusdag, en tværfaglig kursusdag, fem konsulentdage, to opsamlingskurser. Interviewet 6 samordnere, 4 uddannet under projektet og 2 garvede samordnere, samt deltaget som observatør ved en dag på samordnerkurset og 3 samordnermøder. Interviewet tre af projektets tovholdere. Samt deltaget i 5 af følgegruppens møder. Desuden er projektleder Jytte Faureholm interviewet løbende inden, under og efter projektprojektperioden.

HVOR MANGE RÅDSLAGNINGER ER GENNEMFØRT?

Det ene overordnede mål for projektet er i henhold til ansøgningen

At de sociale myndigheder tilregner sig indsigt og færdigheder i at anvende familierådslagning som model i samarbejdet med familier med etnisk minoritetsbaggrund.

Og et af projektmålene var, som nævnt, at hver af de deltagende kommuner, gennemfører mellem 5 og 10 (gerne flere) rådslagninger i projektperioden.

Udgangspunktet foråret 2007 er, at hver kommune forpligter sig til at gennemføre mindst 5 rådslagninger. Dette har det - ganske som i mange andre metodeimplementeringsprojekter – vist sig vanskeligere end forventet.

Den 1. september 2008 er status følgende: Helsingør har gennemført 2 rådslagninger; Ishøj har gennemført 3 og aktuelt planlagt 2-3; Køge har 3 rådslagninger i støbeskeen'; mens Albertslund endnu ikke er kommet i gang med rådslagningerne.

Ved projektets afslutning juli 2009 er det dog lykkedes alle fire projektkommuner at gennemføre de aftalte fem rådslagninger. Idet rådgivere i Albertslund har gennemført 5 rådslagninger, Helsingør 5, Ishøj 6 og Køge 8 rådslagninger.

Et stort antal rådgivere i de fire projektkommuner har deltaget i uddannelsesforløbet og har ved projektets afslutning modtaget diplom herfor. På diplommet er angivet, hvilket omfang af undervisning, den enkelte har modtaget; hvor mange erfa-dage, rådgiveren har deltaget i, samt hvor mange rådslagninger pågældende enten har været rådgiver eller assisterende rådgiver på.

ØNSKER RÅDGIVERNE AT ANVENDE FAMILIERÅDSLAGNING

Udover antallet af rådslagninger, angives det i ansøgningen, at det er *af central betydning, at de deltagende kommuner opnår reelle færdigheder og ønsker at anvende modellen i deres daglige praksis med familier med etnisk minoritetsbaggrund.*

Interviewene indeholder et bredt spektrum af udsagn om rådgivernes engagement i forhold til familierådslagning. Udsagnene spænder fra

Ja, det er bestemt en metode, vi vil bruge fremover. Det er ikke noget, vi taler om hver uge; men den vil ligge som et værktøj vi kan anvende.

Til

Vi er jo simpelthen ikke rigtig kommet i gang. Jeg har nærmest allerede glemt det. Jeg tænker det ikke ind i mine sager nu.

På spørgsmålet om, de fremover i kommunen vil arbejde med familierådslagning, svarer en tovhoder:

Det tror jeg ikke. Vi snakker heller ikke rigtig om det.

Hvortil en nyuddannet og nyansat kollega replicerer:

Jeg håber da, jeg vil huske det. Men jeg kan ikke forestille mig, at nogen af kollegerne kommer i tanke om at lave en familierådslagning. Det er måske ikke så pænt at sige det. Men min oplevelse er, at det jo er meget nemmere bare at gøre, som vi plejer. Det er ikke rigtig blevet taget imod – og vi kommer heller ikke i gang nu, vel. Folk er jo professionelle i det, de plejer at lave, så det er nemmere at blive ved med det. Jeg tror, det er noget af det, der gør det. For mig har det jo som ny været det samme at gå i gang med familierådslagning som med alt mulig andet – for det havde jeg jo heller ikke prøvet før. Det er jo bare svært at komme i gang med noget nyt. Det tror jeg også, det havde været, hvis det havde været en hel anden metode.

Rådgiverne i de fire projektkommuner har som nævnt alle gennem kurser, erfa- og konsulentmøder haft mulighed for at opnå formelle færdigheder i arbejdet med familierådslagning. Men langt fra alle rådgivere har under projektets forløb gennemført en rådslagning, således at de har haft mulighed for at udvikle reelle færdigheder i at anvende modellen i deres daglige arbejde.

I de fire kommuners rådgivergrupper er der store forskelle med hensyn til rådgivernes ønsker om at anvende modellen fremover. Interviewene viser, at en stor del af rådgiverne i Helsingør, Ishøj og Køge er engagerede i modellens grundlæggende principper og ønsker at arbejde med familierådslagning i det daglige arbejde både med majoritets- og minoritetsetniske familier. I Albertslund og blandt en mindre del af rådgiverne i de øvrige kommuner, er der en udbredt skepsis i forhold til familierådslagning som beslutningemodell.

Det andet overordnede projektmål angives i ansøgningen at være

At nævnte familier gennem denne beslutningsmodel opnår større indsigt i deres vanskeligheder, forbedrer deres forældrekompetence og mobiliserer et større ansvar for opdragelsen af deres børn/unge.

Dette projektmål kan evalueringen ikke inddrage, da rådgiverne ikke har kunnet opnå tilsagn fra mere end to familier til interviews, og den ene af disse familier senere trak sit tilsagn. Det er overraskende, at det i et projekt, der ud fra en empowerment-tankegang fokuserer på inddragelse af borgere, ikke er muligt for rådgiverne at finde borgere, der vil interviewes om oplevelsen af denne inddragelsesproces.

Det tredje undermål for projektet er, at *Evalueringen vil have fokus på, hvordan forældrene, de unge, sagsbehandlerne og de administrative myndigheder betragter modellen. Dette er vanskeligt at gøre målbart, men der vil her være et fokus på, hvorvidt de nævnte deltagere finder modellen brugbar i forhold til løsning af familiernes vanskeligheder.*

Denne evaluering har, som nævnt, ikke mulighed for at inddrage familiernes erfaringer med familierådslagning.

RAMMERNE FOR ARBEJDET MED IMPLEMENTERING AF FAMILIERÅDSLAGNING

Det er bemærkelsesværdigt, at det har været så vanskeligt, ikke mindst i to af kommunerne, at gennemføre projektet med 5 rådslagninger med familier med minoritetsetnisk baggrund. De fire kommuner er, som nævnt, blandt de kommuner i landet med den største andel borgere med indvandrer- og flygtningebaggrund. Man skulle derfor ikke umiddelbart tro, at det ville være vanskeligt for rådgiverne at finde familier, hvor det var relevant med familierådslagning som beslutningsmodel. I det følgende ses derfor på rammerne for rådgivernes arbejde med implementering af familierådslagning i projektperioden.

PROJEKT I STRUKTURFORANDRINGSTIDER

Familierådslagningsprojektet starter i marts 2007 og slutter 1. juli 2009. Arbejdet i de fire projektkommuner er fra projektets start præget af strukturreformens realisering pr. 1. januar 2007. Helsingør og Albertslund kommuner består som før strukturreformen. Ishøj kommune består også, men her har man i forbindelse med strukturreformdrøftelserne aftalt at sammenlægge arbejdet på det sociale område med Vallensbæk kommune (Ishøj har knap 20 000 og Vallensbæk ca. 13.000 indbyggere). Den nuværende Køge kommune bestod inden strukturreformen af Køge og Skovbo kommuner.

Rådgiverne i Ishøj/Vallensbæk og Køge kommuners børne- og familieafdelingerne har således lige før projektets igangsættelse fået nye kolleger og mødet mellem forskellige arbejdspladskulturer 'trækker tænder ud' i forhold til også at have overskud til implementering af nye metoder i arbejdet. I Ishøj kommune evaluerer man strukturændringerne og gennemfører på denne baggrund i efteråret 2008 nye strukturændringer og omrokering af personale. Også i Køge gennemføres nye strukturændringer i efteråret 2008.

I Helsingør er arbejdet i Familierådgivningen i de første projektår præget af konflikter, hvilket resulterer i ledelsesskift samt stor af- og tilgang blandt rådgiverne.

Iværksættelse af strukturændringer med nye arbejdsområder og nye kolleger er sjældent en konstruktiv forudsætning for en vellykket metodeudviklingsproces. Men struktur- og personaleændringer er en del af hverdagen i danske kommuner – også i de fire projektkommuner.

Ishøj kommune er desuden hårdt ramt af personaleudskiftninger og et øget arbejdspress med en 100 % stigning i underretninger i fra foråret 2007 til foråret 2008. Desuden deltager en del af kommunes medarbejdere i forskellige former for videreuddannelse på diplom- og masterniveau. Dette indebærer det dilemma, at efter- og videreuddannelse af rådgiverne på lang sigt forventes at give et løft i arbejdets kvalitet – men på kort sigt betyder mindre overskud til implementering af nye metoder som familierådslagning.

I Køge kommune bliver alle familiesager i foråret 2008 scannet i forbindelse med digitalisering af arbejdsprocesserne. Dette kan være en fordel for arbejdets kvalitet på langt sigt, men betyder konkret, at medarbejderne må arbejde uden adgang til sagsmaterialet i 1½ måned, hvilket givetvis har udgjort en barriere for implementering af familierådslagning i samme periode.

Strukturreformen og omstruktureringerne kan dog ikke alene forklare den træghed, der har været i implementeringen af familierådslagning. I det følgende ses derfor på følgende temaer: Ledelsesstøtten og Tovholderfunktionen. Rådgivernes påpegnings af problemstillinger omkring kompetencestrukturen under en rådslagning. Tidsfaktoren og ressourceforbruget. Udfordrer familierådslagning rådgiverfagligheden? Kan en familierådslagning foregå under eller først efter § 50 undersøgelsen? Er de nyansatte usikre eller innovative?

LEDELSESOPBAKNING

Det fremgår klart, at ledelsens støtte er afgørende for rådgivernes engagement, og dermed realisering af implementeringen af familierådslagning i en kommune.

I en kommune, hvor der er stort engagement omkring familierådslagning, siger en rådgiver:

Ledelsen har været meget hooked på det. Vores afdelingschef er meget opbakkende omkring familierådslagning.

I en anden af projektkommunerne er det generelle engagement omkring familierådslagning også højt. Rådgiverne giver udtryk for, at chefen for Familiecentret fra projektets start har sikret opslutning fra politisk niveau, til at der skal være rum for kreativitet både omkring beslutninger og bevilninger i forbindelse med implementeringen af familierådslagning som beslutningsmodel i kommunen.

En væsentlig del af ledelsens opbakning har også været, at sikre politisk opbakning omkring implementeringen af de planer, der bliver resultatet af familierådslagningerne. Planernes gennemførelse kan nemlig af og til involvere mere end en kommunal afdeling. Og det er afgørende for, at det kan fremstå seriøst at arbejde med familierådslagning, at planerne reelt kan gennemføres. En rådgiver giver følgende negative eksempel:

Vi sad med en rådslagning, hvor det der virkelig kom frem var, at det ville hjælpe familien så meget at flytte. Og vi blev enige om, at vi ville indstille det. Men der bremsede boligafdelingen så. Det ville de under ingen omstændigheder gå ind i. Og så døde den der. Så gav det slet ikke længere mening med denne her familierådslagning. Og vi prøvede ellers virkelig at kæmpe den flytning igennem, men der var ikke noget at gøre. -- Der er brug for, at nogen højt oppe i det kommunale niveau melder ud omkring familierådslagning. Det skal ikke kun gælde i børnefamilieafdelingen.

En rådgiver en anden kommune fortæller om en rådslagning, hvor familiens plan implicerede et skoleskift. Det var dog vanskeligt for rådgiveren at komme igennem med dette, da flere skoler sagde nej til at tage drengen. Skoleskiftet skete først da en skole

helt, helt oppe fra fik at vide, at nu kørte der jo det her projekt, så nu skulle de bare tage ham, fordi familien nu havde peget på det. Og så tog de ham.

Udsagnene viser tydeligt, at ledelsesopbakning og koordinering er afgørende for rådgivernes oplevelse af at kunne fremstå som seriøse samarbejdspartnere under en familierådslagning.

I anden kommune gik en faglig leder, der også var tovholderen på familierådslagningsprojektet, på pension under projektets forløb. Her siger nogle rådgivere:

I de overordnede ting har ledelsen søgt at være motiverende. Men det har haft stor betydning, at [faglig leder] gik på pension! - - - [Hun] så idéen med familierådslagning og insisterede på implementeringsprocessen, og hun var til stede i det daglige familiearbejde.

En kollega supplerer

Vi savner [hende] bare. Hun havde altid tid og altid døren åben.

Yderligere en rådgiver siger

Generelt vil vi rigtig gerne metodeudvikling – men det er rigtig svært at overskue, for det kræver rimelig meget, at der er nogen, der skubber godt på vej.

At denne faglige leders kvaliteter og projektstøtte er lovprist blandt rådgiverne, kommer helt tydeligt frem, når en nyansat rådgiver siger:

Jeg har aldrig mødt [hende] – men jeg savner hende også!

Skift i ledelsen har også i en tredje projektkommune haft stor betydning for rådgivernes engagement omkring projektet

Ledelsen forventer stort engagement fra os omkring familierådslagning. Men jeg mangler engagementet den anden vej! De er ikke gode til at samle op og holde os fast i, at vi har det her familierådslagningsprojekt. Der mangler noget fra deres side.

[Tidligere leder] startede det op – måske havde det været anderledes, hvis hun stadig var her. Hun havde virkelig engagementet omkring familierådslagning. Vores nye leder er måske nok kommet lidt ind i projektet ad bagvejen. Vi skal måske også give hende flere meldinger på vores erfaringer – og vores ønske om at køre videre med familierådslagning.

I den fjerde kommune giver rådgiverne udtryk for, at lederens manglende mulighed for reelt at bakke op om metodeimplementeringen kan skabe almindelig 'sløvsind' hos rådgiverne:

Der har ikke været begejstring for projektet, og der har været skepsis. Og der har også været nogen, der har tænkt, nå det lyder da meget godt. Men som så bare ikke har fået gjort mere ved det end det.

I familierådslagning er et af grundprincipperne tillid til familiernes egen problemløsningskompetence. I den empowerment-orienterede tilgang er det afgørende, at rådgiverne har en anerkendende tilgang til borgeren, og dennes definition af egen situation. I forbindelse med ledelsens betydning for implementeringen af familierådslagning, kan man spørge sig selv, om det mon også er sådan, at anerkendte rådgivere bedre kan anerkende borgerne, end rådgivere der ikke selv føler sig set og anerkendte i deres daglige arbejde?

Det er i den forbindelse tankevækkende, at en rådgiver begejstret siger:

Vi får god løn herude – og rigtig mange videreuddannelsesmuligheder. Ledelsen herude er virkelig videreuddannelsesfokuseret. De gider ikke brok. Men de er virkelig udviklingsorienterede!

TOVHOLDER

Interviewene viser, som vi allerede har været inde på, at betydningen af en fagligt dygtig og engageret tovholder ikke kan overvurderes. En rådgiver fortæller om en træg start på familierådslagning i et tidligere projekt:

Men så blev [tovholder] ansat her. - - - Så tog hun over – og hun er jo bare helt nede på jorden. Og så gik vi bare i gang! Hun har jo en hel praktisk tilgang til arbejdet med familierådslagning.

En anden rådgiver siger

I vores lille gruppe har vi alle sammen prøvet familierådslagning og har rimelig godt fat i metoden, så nu hjælper vi hinanden. I starten var det [tovholderen], der hjalp os, men nu kan vi selv!

Tovholderen har også holdt fast i et månedligt opfølgingsmøde, for de rådgivere der arbejdede med familierådslagning. Om betydningen heraf siger en rådgiver:

Det har været vigtigt for at holde fast i metodeudviklingen. Ellers vælger man jo bare de løsninger, man er vant til og som er nemmere for en selv at gå til

Denne tovholder har også haft en – om end kortvarigt - indflydelse på holdningen til rådslagning i en anden projektkommune, hvor en rådgiver siger

[Hendes] oplæg på konsulentdagen smittede af på os alle sammen. Den dag hun havde været her, blev vi alle sammen ivrige med at komme i gang med familierådslagning. Det hun fortalte, det fik os bare i gang. Det var så fantastisk. Alle tænkte over, hvilke sager, vi kunne bruge det i. Hun gjorde bare et eller andet, der gjorde, at vi alle sammen tænkte: Det her skal vi i gang med! Det gør vi nu!

Citatet medtages her, fordi det illustrerer, at ildsjæle er afgørende for en vellykket metodeudvikling. Implementeringsprocesser i menneskebehandlende arbejde lykkes ikke alene gennem rationelt tilrettelagte processer. Der skal også fagligt kompetente ildsjæle til!

KOMPETENCESTRUKTUR I FORBINDELSE MED RÅDSLAGNING

Evalueringen viser også, at det er afgørende for en meningsfuld familierådslagning, at det er muligt straks efter rådslagningen enten at kunne give familierne håndslag på deres plan – eller straks bede dem genoverveje planen, såfremt den ikke er mulig at opfylde inden for Servicelovens rammer. Interviewene viser, at det kan være meget vanskeligt for en nyansat rådgiver at få overblik over afdelingens kompetencestruktur. I kommunerne har man da også generelt sikret, at der er personer med bevillingskompetence til rådighed for de rådgivere, der holder rådslagning.

I en kommune har tovholder haft kompetence til at godkende handleplaner ved familierådslagning. Og hun har deltaget som støtte for rådgiverne i alle rådslagninger under projektet og således straks kunnet give tilsagn.

I en anden kommune var tovholderen også med, enten rent fysisk eller på telefonen, så rådgiveren straks kunne give familien tilsagn på forslagene i deres plan.

Rådgiverne i alle de fire kommuner givet udtryk for, at det har været lettere end sædvanligt for dem at få bevillinger igennem, hvis forslagene til tiltag kom fra en familierådslagning. I en af kommunerne mener rådgiverne dog, at det er tydeligt, at lederne ser forskelligt på det med godkendelse af forslag fra en familierådslagning.

En leder ser konceptet som, at der skal kunne bevilliges alt på en familierådslagning. Der virkelig åbne bevillingsmuligheder, fordi det er en del af konceptet. Men andre ledere ser anderledes på det: Der skal laves §50-undersøgelse, og det er kun i forhold til

konklusionerne her, at der kan bevilliges. De strækker sig ikke ret langt. Der mangler en udmelding om, hvor fleksible kan vi være. Den enkelte kommunes ledelse må gøre op med sig selv, hvor kreativt man vil tillade sig at tænke.

Når jeg sidder i ude i rådslagningen, så skal jeg ikke blive i tvivl om, om jeg må bevilge for 5.000 kr., eller hvor grænsen er. Der skal være klare retningslinjer. Familierne forventer jo også af os, at de kan få svar på deres planer i forlængelse af rådslagningen.

Projektet viser, at en klar kompetencestruktur og adgang til bevillingskompetente medarbejdere er afgørende for medarbejdernes tryghed i forhold til at arbejde med familierådslagning. Ligesom det også må forventes at være afgørende for familiernes oplevelse af seriøsitet omkring familierådslagningskonceptet, at de straks kan få 'håndslag' på den plan, der er resultatet af deres arbejde.

TIDSFORBRUGET

Interviewene afspejler, at rådgiverne har haft mange drøftelser omkring forventninger til / erfaringer med tidsforbruget ved familierådslagning. Det er tydeligt, at nogle rådgivere har haft forventninger om, at anvendelsen af familierådslagning ville være tidsbesparende sammenlignet med de mere traditionelle beslutningsmodeller i socialt arbejde med udsatte familier.

To rådgivere, der har gennemført deres første rådslagning siger:

Jeg bruger rigtig meget tid på denne her sag. - - - Familierådslagningen har haft en rigtig god effekt, både i det tværfaglige samarbejde og i mit samarbejde med familiens medlemmer. Men det er sørme også meget arbejde!

Jeg har da ind imellem, når jeg har siddet og forberedt mig i timevis til en familierådslagning tænkt: Hvor ville det have været meget lettere, hvis jeg bare havde besluttet noget! Men det giver jo helt anderledes mening med familierådslagning. Jeg vil altid huske, hvordan det var, da de små børn kom med fint tøj på til den første familierådslagning.

For en tredje rådgiver er det frustrationerne over den manglende – og oplevet lovede - tidsbesparelse, der fylder:

Altså, vi havde jo fået at vide, at der ikke var særlig meget arbejde i det for os – for det var jo samordneren, der ordnede rigtig mange ting. Men jeg synes, jeg havde rigtig meget arbejde. Og jeg blev faktisk rigtig irriteret efter den første rådslagning, på grund af de ting de fandt ud af i familien. De ville gerne have, at han skulle gå på en folkeskole i [en af nabokommunerne]. Og så ville de gerne have at han skulle gå til forskellige ting. Og det endte med, at jeg brugte rigtig megen tid på at finde et skoletilbud. Det ville aldrig have været min opgave, hvis vi ikke havde haft en rådslagning. Så havde det været PPR, der tog sig af det. Men fordi vi nu havde haft denne her rådslagning, så brugte jeg flere dage på at ringe rundt til alle mulige folkeskoler.

Kunne du ikke have involveret PPR?

Nej, det tror jeg aldrig PPR ville have påtaget sig. Måske hvis de havde været med inde omkring rådslagningen. Men på denne her måde ville de aldrig have påtaget sig det.

Og så var der også det med, at han skulle gå til fodbold. Og så skulle jeg finde ud af alt muligt med en fodboldklub og sådan noget. Altså alle mulige ting, som jeg aldrig ville have lavet, hvis ikke det havde været for det her projekt.

Rådgiveren konklusion er derfor:

Familierådslagning er ikke svært – men det giver en masse arbejde – og vanen tager derfor over!

En anden rådgiver er enig i det tidskrævende, men påpeger at

Selvom man har travlt, og det er meget tidskrævende, mens man etablerer en familierådslagning, så giver det også et kick, der er dejligt midt i en travl periode. Det er mest det med lige at få taget sig sammen!

En samordner har følgende kommentar til rådgiverens arbejdspress efter en konkret rådgivning:

Jeg er sikker på, at i nogle sammenhænge bliver familierne gennem en familierådslagning mere aktive med at tage kontakt til rådgiveren. Hvis de ikke havde haft familierådslagningen, så havde familien måske aldrig ringet til rådgiveren. Det havde slet ikke været en del af deres handlemønster at kontakte rådgiveren. Så på den måde så er det rigtigt, at familierådslagning kan give rådgiveren mere arbejde.

Og når man ikke er superklar på sin rolle, så kommer der til at være en del arbejde.

Jeg er sikker på, at for den erfarne rådgiver kommer der over tid til at være et tidsbesparende element ved familierådslagning.

Erfaringen fra projektet er, at en rådgiver ofte vil have meget arbejde op til rådslagningen er aftalt og efter første rådslagning. Derefter kan mange henvendelser henvises til opfølgingsmøderne. Desuden er det nogle rådgiveres erfaring, at familierne i højere grad inddrager deres netværk i problemløsningerne. Nogle rådgivere oplever dog også, at familierne får nye syn på rådgiverne og værdien af at være i dialog med dem, når der opstår nye vanskeligheder. Dette kan bevirke, at en familierådslagning faktisk fører til mere arbejde for rådgiveren omkring familien også fremover. Familierådslagning kan således ikke implementeres som arbejdsbesparende model i den offentlige forvaltning!

Det landsdækkende familierådslagningsprojekt (Hansen, Hansen & Rasmussen 2003) viste, at sagspresset ikke afgør, om den enkelte rådgiver går i gang med at arbejde med familierådslagning. Ofte var det de meste belastede rådgivere, der også tog fat på familierådslagning. Trods nogle rådgiveres udtalelser, er der heller ikke i dette projekt tegn på, at den enkelte rådgivers arbejdspress er afgørende for, hvem der går i gang med familierådslagning. Engagementet i forhold til empowerment-orienterede tilgange er afgørende!

RÅDGIVERFAGLIGHED OG FAMILIERÅDSLAGNING

På et erfa-møde sidst i projektføreløbet (26.11.2009) siger en rådgiver i plenumdiskussionen, at hun ikke har tiltro til familierådslagnings grundidé om empowerment og involvering:

Vi rådgivere kan jo med vores uddannelse se mere, end familierne ser. Og vi tør også se tingene i øjnene!

Kommentaren viser, at familierådslagning er en stor udfordring for nogle socialrådgiveres doxiske antagelser om, at de med deres uddannelse bedre er i stand til at vide, hvad der er de væsentligste problemer i en konkret families liv, end familien selv. Rådgiverne er - forhåbentlig - med deres uddannelse i stand til at lave teoretisk begrundede analyser på generelt niveau af en given situation. Den teoretiske viden og praksiskundskaben kan dog alene give rådgiveren en generel viden. Men i det praktiske sociale arbejde sidder rådgiveren over for specifikke unikke individer – og overfor det aktivt handlende individ er teorier og praksiserfaring uden prognostisk værdi. Alene borgeren kan

være ekspert på sit helt unikke liv. Tankegangen bag familierådslagning er derfor, at rådgiveren kun i et tæt samarbejde med det konkrete individ, det sociale problem vedrører, kan udvikle handleplaner og indsatser, der fremstår meningsfulde for det konkrete individ. Handleplaner og indsatser, der derfor har mulighed for at blive mere holdbare, end hvis borgeren ikke var inddraget i formulering af løsningsforslagene.

En rådgiver udtrykker modstand mod familierådslagning, da han mener, metoden fratager ham muligheden for at arbejde med det allermost interessante i socialt arbejde; nemlig udviklingen af processerne i familien. I forhold til dette statement siger en anden rådgiver:

Når man selv har prøvet det, så opdager man jo, at der er vanvittig meget familierådgiverfagligt arbejde i det.

Måske er det et problem i forhold til familierådslagning, at mange rådgivere i en presset hverdag er vant til at blive værdsatte for at kunne træffe hurtige beslutninger. Derfor kan familierådslagning udfordre rådgivernes opfattelse af egen faglighed. Rådgiverne skal for at kunne arbejde med familierådslagning træne det at kunne 'sidde på hænderne', være i det reflektive rum og overlade beslutningsprocessen til familien. Som en socialrådgiveruddannet samordner siger:

Mange af de sager, vi laver familierådslagning i, har jo så komplicerede problemstillinger, at der ikke findes nogen nemme løsninger. Der gælder det jo både for rådgivere og familier at have tålmodighed og lade processen tage sin tid.

Et af de væsentlige resultater af en familierådslagning kan jo være, at både familie og rådgiver opdager, at det er muligt at have en dialog omkring problemstillingerne, og at de hver især kan bidrage til processen.

Familierådslagning tvinger også rådgiverne til udvikling af deres kommunikative faglighed. Ofte består rådgivernes arbejde inden for de traditionelle tilgange i høj grad i at være koordinator og sammenskrive beslutningsgrundlag ud fra andre faggrupperes beskrivelser af et barns situation. En familierådslagning kan således udfordre rådgiveren på hendes kompetencer til at kommunikere sin viden på et almindeligt hverdagsprog. Som en rådgiver sagde på et erfa-møde:

Man skal være god til at komme med detaljerede forklaringer, når man skal motivere en familie til en familierådslagning. Det er vi virkelig kommet i gang med at træne os

i. Og det er givet gavnligt generelt, at vi kan give borgere og samarbejdspartnere gode forklaringer. Vi må simpelthen udvikle et bedre fælles sprog for at kunne udvikle arbejdet!

Implementeringen af familierådslagning i det daglige arbejde med udsatte børn og deres familier klarlægges således – ganske som mange andre metodeimplementeringer – de professionelle kamp om ejerskabet til specifikke indsigter og analyser af indsatsmuligheder. Rådgiverne skal jo ved familierådslagning ikke bare afgive sin definitionsmagt, magten til at bestemme, hvilket problem, det er væsentligt at fokusere på, og hvordan det skal forstås til familien og dens netværk. Rådgiveren skal også overlade en stor del af det procesfaglige arbejde til samordneren – indtil familierådslagningen er gennemført!

FAMILIERÅDSLAGNING UNDER ELLER FØRST EFTER EN § 50 UNDERSØGELSE?

I interviewene reflekterer rådgiverne over fordele og ulemper ved rådslagning før eller efter § 50 undersøgelsen:

En familierådslagning er jo egentlig også en afdækning af ressourcer i netværket, og derfor kunne den jo være en god del af en undersøgelse.

En rådgiver fremhæver, at en familierådslagning som del af § 50 undersøgelsen netop kan bedre muligheden for at etablere et samarbejde omkring § 50 undersøgelsen, idet den kan sikre, at familiens fokus og problemopfattelse bliver inddraget.

Vi har talt om, at det giver god mening, at man har lavet § 50 undersøgelsen indtil foranstaltningsniveauet, altså vurderingen. Så har man jo samlet oplysninger, så man har et godt grundlag for at vurdere, hvad man har med at gøre. Og dermed et godt grundlag for at gå ud og foreslå familien en rådslagning.

I en projektkommune får forebyggelsesteamet oversendt 'sagen', når § 50 undersøgelsen er færdig i undersøgelsesteamet. Flere af rådgiverne angiver, at § 50 undersøgelsens belysning af barnets behov giver et godt udgangspunkt for prioriteringen af spørgsmål til en familierådslagning. Rådgiver-

ne har gode erfaringer med at starte arbejdet i forebyggelsesteamet med en familierådslagning, når man har modtaget § 50 undersøgelsen.

De fleste familierådslagninger i projektføreløbet er gennemført i kommunernes forebyggelsesteams, pga. kommunernes tradition med at bruge § 50 undersøgelsen som grundlag for familierådslagningen.

Familierådslagning som en del af § 50 undersøgelsen kunne måske have befordret flere familierådslagninger i projektet. Det vil sandsynligvis også være en konstruktiv anvendelse af familierådslagning i det hele taget, idet det vil muliggøre en mere reel inddragelse af barn og families synspunkter og vurderinger end den mere symbolske inddragelse, som en familierådslagning, der tager udgangspunkt i de professionelle § 50 undersøgelse, er udtryk for.

NYANSAT – USIKKER ELLER INNOVATIV

De nyansatte har meget forskellige opfattelser af, hvilken betydning det at være nyansat har for deres deltagelse i familierådslagningsprojektet.

Nogle kommer med udsagn som

For os nye er der så meget, vi skal lære – og så kommer familierådslagningen ikke i sving

Når man starter et nyt sted, har man jo nok at gøre med at få overblikket, så har man ikke det store overskud til at starte op på familierådslagning.

Som nyansat syntes jeg bare, der var så meget at rumme. Så jeg havde overhovedet ikke overskud til også at have familierådslagning.

Andre ser helt anderledes på det at være nyansat

Jeg tror, at det er de nyansatte, der er mest ivrige med at afprøve nye metoder. For os er alt nyt – så nye metoder forskrækker os ikke, alt er alligevel nyt. De, der har været ansat i flere år, kan være langt mere satte i deres metodevalg.

Det kan konstateres, at flere af de rådgivere, der har gennemført familierådslagninger, er blevet ansat, mens projektet har været i gang. Selvom man som nyansat givet kan blive overvældet af alt det nye omkring en, er det at være nyansat altså ikke altid en hæmmende faktor for deltagelse i et udviklingsprojekt.

Andre end de nyansatte peger i øvrigt også på, at man som rådgiver ofte kan overvældes af et mylder af nye teknologier og metoder:

Nu kommer det nye Edb-system. Men de har også ændret hele vores styreprogram i forhold til hele officepakken. Og det tager bare tid. Kommunedata er nedlagt, og så skal vi også lære at anvende det nye system. Det er meget frustrerende, at der hele tiden kommer nye systemer og nye metoder, som vi skal forholde os til.

Dette 'metodemylder' kan givetvis have gjort, at nogle rådgivere slet og ret ikke har kunnet mobilisere energi til at tage udfordringen i familierådslagningsprojektet op.

PROJEKTETS FORCERING AF FAMILIERÅDSLAGNING

Gennemførelsen af projektet med implementering af familierådslagning i minoritetsfamilier indgår sammen med ovennævnte faktorer i en stramning af rammerne for udviklingen af arbejdet med familierådslagning. Hver kommune har som udgangspunkt forpligtet sig til at gennemføre mindst 5 rådslagninger. Dette har selvfølgelig bevirket, at der har været et vist pres på rådgiverne for at finde familier, der kunne tilbydes en rådslagning. Og måske har rådslagning derfor ind i mellem været foreslået til familier, hvor der enten ikke var slægts- eller netværksmæssigt grundlag for at bruge rådslagning som beslutningsmodel, eller hvor familierne ikke har været reelt motiverede for en rådslagning. Flere rådgivere taler således om gennemførte 'kernefamilierådslagninger'

Det er en hamrende god metode. Men den er tit blevet meget udvandet her, synes jeg. Familierne har ikke rigtig ønsket netværket med. Så vi har haft nogle familierådslagninger, hvor det faktisk bare var kernefamilien – mor, far og børn – der deltog. Og så har det jo virket lidt fjollet, at der sad en samordner, fordi så kunne vi lige så godt selv have styret rådslagningsprocessen. Og på den konto har vi nu også lukket to og sagt 'Der er ikke nogen grund til at holde opfølgninger, for det er altså kun lige kernefamilien, der deltager'.

'Kernefamilierådslagningerne' har givet skuffelser, men har ikke frataget rådgiverne lysten til at arbejde videre med familierådslagning

Det er bare sådan en spændende metode. Derfor har jeg også haft så store forventninger til familierådslagningerne, at jeg ikke har kunnet undgå at blive skuffet hver gang. Måske har det også skyldtes, at der ikke har været flere deltagere med i familierådslagningerne end kernefamilien – så der er ligesom ikke opstået noget helt nyt eller overraskende i mine familierådslagninger. Derfor har jeg heller ikke kunnet undgå at blive lidt skuffet. Men jeg tror virkelig på metoden!

En kollega supplerer:

Vi har jo også været der, hvor vi har skullet finde nogle familier til familierådslagning. Det har jo været lidt med kniven på struben: Har vi nu fundet det antal, vi skal? Det har jo været lidt forceret det hele! Fremadrettet bliver det forhåbentlig snarere sådan, at vi kun bruger familierådslagning, når vi kan se, at her giver det virkelig god mening!

Men 'projektforceringen' har også haft sine fordele:

Vi havde et spørgsmål til rådslagningen, der hed: Hvad skal der til, udover at han bliver anbragt. Og der sagde familien faktisk, at han skulle have samtaler med en professionel. Der blev så også bevilliget psykologstøtte. Det er faktisk noget af det, der har været det særlige ved det her familierådslagningsprojekt: Vi har fået lov at bevilge! Jeg har bare kunnet sige: God plan – og så bevilge psykologsamtaler. Psykolog havde vi aldrig fået bevilget, hvis vi ikke havde haft projektet! Vi skulle stadigvæk ringe til vores leder og få 'go' for bevillingen. Men der har været noget mere vide rammer. Vi har ikke fået nogen afslag på bevilling af støtte en familierådslagning har foreslået.

RÅDGIVERNES OPFATTELSE AF FAMILIERNE

Flertallet af rådgiverne giver udtryk for en opfattelse af, at familierne ikke ønsker familierådslagning. Rådgiverne kommer med flere forskellige forklaringer herpå: den klientificerede familie, materielt fokuserede familier, problemfornægtende familier, familier, der er meget private omkring deres vanskeligheder, familier, der ikke vil belaste deres netværk yderligere, familier, der ikke har slægt i Danmark, og familier der frygter 'child snatcherne'.

Disse forskellige opfattelser af familierne gengives nedenfor for at illustrere nogle af de opfattelser, familier kan blive mødt med, når de henvender sig i kommunen for at få hjælp til vanskeligheder i forbindelse med deres børns opvækst. Opfattelserne gengives desuden for at vise, at rådgivere ikke bare har ét specifikt syn på udsatte børns familier og deres mulighed for at profitere af en familierådslagning.

KLIENTIFICEREDE FAMILIER

En del rådgivere giver udtryk for, at borgere, der har været i kontakt med det sociale system gennem længere tid, kommer ind i en klientificeringsproces, der vanskeliggør arbejdet med familierådslagning.

Det er en vanskelig metode at implementere. I dag er borgerne jo vant til at komme og sige: 'Værsgo, her er mit problem. Find en løsning på det!' Sådan er forståelsen i samfundet af socialt arbejde. Og derfor kræver det jo en stor omstilling at arbejde med familierådslagning – også for os rådgivere.

Borgeren kommer for at få løsninger. Ikke for at få at vide, at det skal du selv klare. Og måske har de tidligere prøvet at komme med forslag selv og har fået at vide, at det ikke kunne lade sig gøre inden for lovens rammer. Og så er de blevet passiviseret. Vi kan jo ikke lide efterbevillinger, så derfor er det tit vanskeligt for borgeren at få egne forslag igennem.

Denne erkendelse af, at det sociale systems modvilje mod 'efterbevillinger' gør, at borgere i kontakten med det sociale system socialiseres til ikke selv at tage initiativer, men i stedet at afvente forvaltningens retningslinjer for, hvordan de skal leve deres liv, går igen i flere interviews.

Det er et generelt problem i socialt arbejde i dag, at der er et skisma mellem den større fokusering på borgerinddragelse og selvbestemmelse samtidig med lovgivningens stigende detailstyring af det sociale arbejde. Det fremgår af flere interviews, at rådgiverne gennem refleksionerne omkring og arbejdet med familierådslagning er blevet opmærksomme på dette:

Jeg har også prøvet med danske familier, der heller ikke ville. Det har vel noget med, hvordan borgeren er trænet i systemet. Når man længe har været i systemet virket det helt mærkeligt pludselig at blive spurgt til råds. Det fremstår som et urimeligt vilkår.

Kollega: Det er for alternativt!

Lige præcis. Det er al for alternativt i forhold til, hvordan vi plejer at arbejde. Vi ændrer pludselig helt tilgang. Og familierne er skolet i et andet system, så de lukker helt ned. De siger bare nej.

Rådgiverne reflekterer her over den særlige situation en borger er i, når han/hun befinder sig i en klientposition. Klientpositionen er netop defineret ved, at borgeren befinder sig i et afhængighedsforhold til en social institution. I klientpositionen er borgeren uden mulighed for at påvirke udformningen af den service og de tjenester, der står til rådighed. En klient kan ikke gå til en anden social institution, hvis hun er utilfreds med behandlingen. For klienten er der derfor kun tilpasningsstrategien tilbage som handlingsmulighed. Tilpasningen kan dog rumme et bredt spektrum af attituder og handlemåder: overfladisk spil, identifikation med rollen, den professionelle klient mv.

Klientpositionens svage protest og orhandlingsmulighed hænger sammen med, at borgere i en klientposition ikke som borgere i en brugerposition (fx forældre i daginstitutioner og skoler) har ret til et forum, hvor de kan mødes, udveksle erfaringer og drøfte handlingsalternativer. Familierådslagning kan ikke ændre det forhold, at nogle borgere befinde sig i en klientposition i forhold til den kommunale forvaltning. Men rådgiverne kan med familierådslagning skabe et forum, hvor familien kan mødes med deres netværk, udveksle erfaringer og udtænke handlingsplaner, der afspejler deres egen opfattelse af deres barns situation, og i højere grad bygger på familiens egne normer og værdier, end de traditionelle rådgiverudtænkte handleplaner og tiltag. Som en rådgiver siger:

Familierådslagning er jo et perfekt redskab til at understøtte, at familierne ikke bliver klientificerede.

Denne opfattelse ligger helt i tråd med den empowerment-tankegang, der ligger indbygget i idégrundlaget for familierådslagning.

På en erfa-dag fremhæver en samordner, at autoritetstroen i nogle minoritetsfamilier kan gøre, at familierne afventer fagpersonens forslag på de givne problemer. Problemet er ifølge samordneren, at denne afventende holdning af rådgivere ofte tolkes som dovenskab eller direkte dumhed. Det fremhæves, at rådgivere overfor familier med en afventende holdning skal tage tæten ved at byde ind med familierådslagning ud fra argumenter som: ”Jeg har brug for at høre, hvad I mener og tænker, om jeres barns situation”, ”Jeg har brug for at høre, hvad I synes er bedst for jeres barn og familie” eller ”Jeg har brug for, at vi samarbejder”. I forlængelse heraf fraråder Jytte Faureholm, at rådgiverne taler om, at familierådslagning skal motivere familierne til at ’tage ansvar’. Begrebet ’tage ansvar’ giver indtryk af, at familien nu skal til tage et ansvar – som om de ikke tidligere har gjort det. Det er oftest netop klientpositionen, der har forhindret dem i at være mere aktive i samarbejdet med de professionelle.

MATERIELT FOKUSEREDE FAMILIER

En del rådgivere giver udtryk for, at det er vanskeligere at arbejde med familierådslagning i minoritetsetniske familier end i etnisk danske familier. Forskellen angives af nogle rådgivere at bero på minoritetsfamiliers stærkere materielle fokusering:

Nogle etniske minoritetsfamilier har en anden problemforståelse end etnisk danske familier. De har en meget materiel problemforståelse. Det handler hele tiden om noget materielt. Om at de mangler: at de skal have en større lejlighed, at de mangler den eller den ting, eller penge, eller udstyr, fx en barnevogn eller en høj stol. Det er det, der er fokus på i kontakten med familien. Og så er det rigtig svært at komme til at snakke om andre ting, der også fylder i forhold til børnenes trivsel.

Denne forforståelse, at familier med etnisk minoritetsbaggrund alene vil være fokuserede på at få økonomiske fordele af en familierådslagning, gør, at nogle rådgivere ikke ser familierådslagning som en relevant beslutningsmodel i socialt arbejde med minoritetsfamilier. Andre er opmærksomme

på, at nogle familier måske har et materielt fokus for at beskytte sig mod erkendelsen af deres barns vanskelige situation

Det bliver alt for stort det her med at få hjælp til at få styr på vores dreng. Det bliver også for følelsesladet. Det materialistiske bliver noget, man lettere kan komme op med.

Nogle rådgiveres oplevelse af minoritetsetniske familiers materielle fokusering kan dog også være begrundet i familiernes reelt meget vanskelige økonomiske vilkår. Det er i alt socialt arbejde med minoritetsetniske børn og deres familier vigtigt, at være opmærksom på, at børn, der er registreret som indvandrere eller efterkommere, i langt større udstrækning er påvirkede af fattigdom under deres opvækst end børn, der er født i Danmark af forældre, der begge er danske statsborgere. Deding & Gerstoft² dokumenterer, at andelen af fattige børn i 2002 var næsten fire gange så stor blandt indvandrere og næsten tre gange så stor blandt efterkommere som blandt børn med dansk oprindelse. I 2006 var forskellene endnu større – andelen af fattige børn var mere end fem gange så stor blandt indvandrere og 3,5 så stor blandt efterkommerne som blandt børn med dansk oprindelse. Således skyldtes den samlede stigning i andelen af fattige børn i perioden i overvejende grad en stigning i andelen af fattige børn blandt indvandrere og efterkommere.

Ligeledes finder AE-Rådet³ i en opgørelse af fattige fordelt på befolkningskategori, at mens andelen af fattige blandt personer i Danmark med dansk herkomst fra 2001 til 2007 steg fra 2,0% til 2,8%, steg andelen af fattige blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande i samme periode fra 10,2% til 15,5% og blandt efterkommere fra 8,0% til 15,2%. Der er altså en meget markant overrepræsentation af indvandrere og efterkommere blandt de fattige.

Det har i en periode været fremstillet som politisk kontroversielt at tale om fattigdom. Men de økonomiske vismænd⁴ argumenterer for, at ”Anvendelsen af begrebet fattigdom og analysen i den seneste rapport fra Det Økonomiske Råd ligger altså i naturlig forlængelse af både den danske og internationale tradition inden for området. I beregningerne defineres de fattige som de personer, der

² Mette Deding & Fredrik Gerstoft . 2009. Børnefattigdom i Danmark 2002-2006. København: SFI, rapport 09:10

³ Tabel 7, Side 34 i Andersen, Lars, Jonas Schytz Juul, Janus Breck & Mikkel Harboe (red.). 2010. Det opdelte Danmark. Fordeling og Levevilkår 2010. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

⁴ Peter Birch Sørensen, Jan Rose Skaksen og Michael Rosholm. 2007. Fattigdom i et velfærdsland. Kronik i *Jyllandsposten* 25. januar 2007 (se <http://www.dors.dk/sw4253.asp>)

tjener mindre end halvdelen af den midterste indkomst i befolkningen.” Vismændene argumenterer videre for, at ”konsekvenserne af at være fattig afhænger af varigheden. Et eller måske to år i fattigdom kan klares ved at spare på anskaffelser af tøj og udstyr, men flere år i fattigdom forringer afgørende forbrugsmulighederne. Derfor har vi gennemført en analyse af varigheden af fattigdom for de voksne. - - - Her finder vi, at især indvandrere og enlige uden en erhvervskompetencegivende uddannelse har en høj risiko for at være fattig i flere år.”

I socialt arbejde med socialt udsatte minoritetsetniske børn og deres familier er der derfor ingen tvivl om, at rådgivere vil møde fattige familier. Og at rådgiverne derfor givet også kan få en oplevelse af, at forældre i disse familier på grund af deres relative fattigdom er mere fokuserede på materiel hjælp end familier med dansk oprindelse. Da rådgivere i den nuværende beskæftigelsessituation kan have vanskeligt ved at pege på realistiske veje ud af den fattigdom, der kan være familiens generelt mest presserende problem, kan det givet være vanskeligt at motivere familien for at fokusere på deres børns ikke-materielle situation. Måske kan rådgiveren med en eksplicit anerkendelse af familiens meget vanskelige økonomiske situation bidrage til, at familien alligevel motiveres til at indgå i en familierådslagning.

En samordner fortæller om processen med at gøre en familie interesseret i familierådslagning

Først var familien meget afvisende over for familierådslagning. Dels sagde de: 'Vi mangler primært en større lejlighed og en bedre skole til vores dreng. Og dels, sagde de "Nu har vi kæmpet i 4 år med at præsentere vores problemer for kommunen. Men de lytter ikke til os – så hvorfor skulle vi nu pludselig have familierådslagning?" Ved næste møde med familien havde de dog ændret holdning til "Nu har vi kæmpet så meget – så hvorfor ikke også familierådslagning?"

PROBLEMFORNÆGTENDE FAMILIER

Nogle rådgivere giver udtryk for, at familierådslagning er særlig vanskelig i familier med minoritetsetnisk baggrund, da de ikke ønsker eller kan se deres børns udsatte opvækst i øjnene:

Det er også vanskeligt for dem at indse, at der er problemer. Drengens problemer omtales som drengestreger – selvom han er tvangsanbragt og det langt fra er drengestreger, deres søn har lavet.

Man kan sidde og snakke det hele igennem med en tolk. Og så ringer de alligevel efter et par uger og spørger om det samme, som man lige havde siddet og brugt to timer på. Så familierådslagning tror jeg slet ikke ville gå ind! Jeg tror bare slet ikke, at de vil tage det til sig.

Som et konkret eksempel på den anderledes problemforståelse, nævner rådgiveren følgende:

Jeg arbejder med en familie, hvor en søn er tvangsanbragt. Samværet med sønnen fylder rigtig meget i vores samtaler. Jeg er jo optaget af, at vi skal drøfte: Hvordan fungerer han, når han er hjemme? Hvordan kan vi arbejde med ham, når han er hjemme, så hans tidligere adfærd ikke bare gentager sig. Familien er derimod kun optaget af, hvor tit han kan komme hjem!

En kollega supplerer:

Jeg oplever, at en del minoritetsfamilier oplever det som en straf, at vi i familiecentret er indblandet. Men jo bedre relation man kan skabe, ja mere kan man håbe, at oplevelsen af straf mindskes. At undersøge, hvorfor en pige ikke kommer i skole. Det er jo ikke ment som straf!

En rådgiver, der har gennemført familierådslagninger, argumenterer med, at dette netop kan være argumentet for at gennemføre en familierådslagning:

Jeg kan da godt genkende det der med, at de gerne vil tale om, at der slet ikke er nogen problemer. Det var bl.a. også derfor, at jeg tænkte, at det her var rigtig spændende, for her kunne de ikke bare snakke om det samme. - - - Jeg synes ikke, det var så svært. Jeg synes, det var fedt at sige til familierne: "Nu er det jer, der bestemmer". Jeg fortalte også, at jeg havde en kollega med, og at de kunne spørge om alt muligt, og så kunne vi fortælle – og det gjorde de også brug af!

Som det er fremgået af citaterne kan arbejdet med familierådslagning bringe forskelle i familiens og socialforvaltnings problemforståelser frem i lyset. Forskellene afstedkommer ind i mellem frustrationer. Men det er væsentligt, at rådgiveren reflekterer over, hvad der kan ligge til grund for forskellen på egne og forældrenes syn på barnets situation. Forskellen kan jo dels skyldes, at forældre og professionelle møder barnet på forskellige arenaer, hvor barnet både mødes med forskellige for-

ventninger og får forskellig respons på sin adfærd. Det kan således være helt reelt, at selvom de professionelle og forældrene taler om samme barn, har de helt forskellige erfaringer med barnets adfærd. På denne baggrund kan professionelle og forældre reelt have vanskeligt ved at genkende barnet i de andres beskrivelser af dets adfærd og handlinger.

Herudover er det også muligt, at forældre og professionelle lægger helt forskellige værdier og normer til grund for deres vurdering af barnets adfærd. Og at de derfor har vanskeligt ved at forstå hinandens beskrivelser af barnets situation.

Disse forskelle opstår i alle betragtninger af børns liv (se bl.a. Morten Ejrnæs. 2006: Faglighed og tværfaglighed: Vilkaerne for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere. Akademisk Forlag), men det er sandsynligt, at forskellene bliver tydeligere, når man sammenstiller etnisk danske professionelles og minoritetsetniske forældres beskrivelser og vurderinger af børns udvikling og trivsel.

FAMILIER DER ER MEGET PRIVATE OMKRING DERES PROBLEMER

Mange rådgivere fremhæver som et problem i forhold til at arbejde med familierådslagning, at etniske minoritetsfamilier ofte er meget private omkring deres problemer.

Min skepsis overfor familierådslagning går på, at de familier har svært ved at udstille deres problemer over for netværket. Og de skal jo udstille sig selv i en familierådslagning. Og det er min opfattelse, at de har svært ved det. Og det er det.

Dette fører også til, at flere rådgivere under projektet gennemfører rådslagninger, hvor kun kernefamilien deltager.

Jeg tror så også, at etniske minoritets familier er bange for at få deres problemstillinger diskuteret offentligt. De vil gerne holde mere tæt omkring vanskelighederne.

Når jeg holder netværksmøder med etniske minoritets familier, så er det som regel kun mor og far og større søskende, der er med. Men det er ikke onkler og tanter.

En samordner taler om den samme lukkethed i forhold til netværket

Jeg har oplevet, at mange familier har et meget større netværk, end dem de inviterer ind til en familierådslagning. De er ikke ivrige efter, at det større netværk skal få indsigt i familiens problemstillinger. Jeg tror egentlig ikke, at jeg er stødt på det i så udstrakt grad i etnisk danske familier, at man vil beskytte sig overfor den udvidede families indsigt i problemerne.

Denne forskel skyldes givetvis, at nogle familier kan have et individualistisk livssyn, mens andre vil have et kollektivistisk livssyn. Med et individualistisk livssyn vil man være opdraget til også i større familiesammenhænge at tilkendegive egne synspunkter, gå i dialog omkring egne vurderinger og ikke underlægge sig ældre familiemedlemmers synspunkter.

Men hvis man er opdraget i en meget hierarkisk familiekultur og et kollektivistisk livssyn, kan det være en norm, at man fx som lillebror ikke uden videre kan tillade sig at gå imod ældre familiemedlemmers synspunkter. Lukketheden omkring egne familiære vanskeligheder skyldes derfor ikke nødvendigvis en oplevelse af skam omkring problemerne. Den kan snarere skyldes, at man vil beskytte sig over for netværkets indsigt i ens familiære problemer, idet man er opdraget til, at ældre og/eller mandlige familiemedlemmer kan bestemme, hvordan der skal gribes ind. Der vil være andre familiemedlemmer, der oplever det legitimt at tage over⁵. På den baggrund kan det blive meget kompliceret for en forælder at lade slægten få indblik i de professionelles kritik af forælders omsorg for sit barn og/eller påpegning af problemer ved barnets adfærd.

Flere rådgivere fremhæver, at mange familier ikke ønsker, at den udvidede familie skal få indsigt i deres vanskeligheder. Samtidig er der dog også flere, der fortæller om, at der ved gennemførte rådslagninger kom flere familiemedlemmer end forventet. Til en rådslagning havde far taget en ven med som støtteperson, en onkel mødte op efter at have hørt om rådslagningen ved besøg hos familien aftenen før. Og endelig havde fars søster taget sin store datter med, så hun kunne lege med børnene undervejs i rådslagningen.

⁵

Se mere herom i fx Skytte, Marianne (2007) *Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag

I nogle minoritetsfamilier kan der være en modstand mod familierådslagning pga. frygten for at rådslagningen vil bidrage til øget social kontrol fra familiemedlemmers side. Som eksempler nævnes:

Lige da vi havde været på kursus om familierådslagning, der gik vi alle sammen tilbage og kikkede vores sager igennem for at finde nogen, hvor vi kunne bruge familierådslagning. I min sagsstamme synes jeg ikke, at jeg kunne finde nogen. For vi har en del familier, hvor det fx er en kvinder, der har forladt sin mand og evt. er flyttet og bor forholdsvis isoleret med sine børn. Hun har måske fundet sig en ny mand. Og hun vil jo så ofte være meget beskyttende omkring sit privatliv, pga. muligheden for at familien vil bestemme over hende. Nogle af disse kvinder er jo selv blevet familiesammenført og har derfor ikke så megen familie her.

Lige den ene jeg tænker på, der er det afgørende, at hun ikke er interesseret i, at netværket skal vide for meget. Hun er enlig mor og gør i forvejen noget netværket måske ikke billiger. Og hun vil helst ikke udsættes for al for megen kontrol. Sønnen er måske også ved at blive lidt for dansk. Så hun har slet ikke haft nogen interesse i at skulle involvere netværket.

Denne enlige kvinde turde ikke pga. sin fraskilte mand og hendes forældre. Forældrene prøver at presse hende til at gå tilbage til sin fraskilte mand. Men i virkeligheden har hun en kæreste i det skjulte. Det må hverken hendes børn, eksmand eller familie vide. Derfor kunne det ikke lade sig gøre med familierådslagning.

Med disse udsagn peger tre rådgivere på, at fraskilte kvinder i nogle miljøer er underlagt en stærk social kontrol. For at sikre muligheden for at leve sit liv, som hun ønsker det, kan den fraskilte kvinde være nødt til at være meget bevidst om overfor (i det mindste visse dele af) familienetværket at iscenesætte sig selv som en dydig ung kvinde, som man roligt kan lade leve sit eget liv uden mere intens overvågning. Med denne iscenesættelse af sig selv søger kvinden at skabe mulighed for, at hun kan leve et nogenlunde frit liv. Men samtidig vil kvinden skulle hæge om sit privatliv og sikre, at kun udvalgte familiemedlemmer får en 'back stage' oplevelse af hendes aktuelle liv. Dette skaber begrænsninger i kvindens mulighed for i nogen særlig udstrækning at trække på sin families res-

sourcer i hverdagen, og også begrænsninger i forhold til at benytte familierådslagning som beslutningsmodel.

FAMILIER, DER IKKE VIL BELASTE DERES NETVÆRK YDERLIGERE

Nogle rådgivere giver udtryk for, at familierne holder sig tilbage fra familierådslagninger, fordi de ikke vil belaste deres familiemedlemmer yderligere.

Mange andre siger også, at alle i deres netværk har så meget at tænke på selv, så de skal ikke belemres med vores problemer også.

Andre rådgivere påpeger, at nogle familier takker nej til familierådslagning, fordi de allerede har trukket tunge vekslers på familiernes støtte, inden de henvender sig til kommunen omkring deres problemer:

Min oplevelse er, at mange af vores etniske familier ikke rigtig er interesserede i det. Man foreslår det, og så afviser de rigtig hurtigt. Man kunne måske være mere motive-rende, men min oplevelse er lidt, at familien er blevet brugt. Vi er sidste instans. Vi kommer i forvejen først ind, når familien er kørt træt. Og det er derfor, at de kommer til os!

Om forløbet i en konkret familie siger samme rådgiver videre:

Og da jeg presser lidt, siger pigerne, at den udvidede familie ikke har mere energi i forhold til at gå ind omkring støtte til børnene her. - - - Og så kommer der en faster, som jeg kender fra anden sammenhæng, og hun siger 'Vi kan ikke mere'. Min oplevelse er derfor med de familier, jeg har forsøgt at foreslå familierådslagning til, at familien har været inde, men har nu givet op. De er blevet misbrugt i en grad, så de ikke orker mere.

FAMILIER DER FRYGTER CHILD-SNATCHERNE

Flere rådgivere nævner også, at frygten, for at forvaltningen vil anbringe børnene, er særlig fremherskende i minoritetsfamilier, hvilket kan føre til, at familierne søger at holde afstand til rådgiverne. Og at de derfor ikke ønsker en familierådslagning.

Moderen har sagt, at hun er rigtig bange for, at kommunen vil tage hendes børn fra hende. Det er det, kommunen er for hende: Nogle der tager hendes børn.

En kollega er enig:

Sigøjner- og arabiske familier har en vis angst for, at vi alene er ude på at anbringe deres børn. Der har vi måske også et problem. Vi har måske heller ikke været gode nok til at præsentere, hvad familierådslagning går ud på.

En anden rådgiver omtaler sine erfaringer med, at nogle minoritetsfamilier oplever selve kontakten med familiecentret som en straf:

Jeg oplever, at en del minoritetsfamilier oplever det som en straf, at vi i familiecentret er indblandet. Jo bedre relation man kan skabe, ja mere kan man håbe, at oplevelsen af straf mindskes. At undersøge, hvorfor en pige ikke kommer i skole. Det er jo ikke ment som straf!

Denne frygt for at få anbragt børnene er velkendt fra socialt arbejde med udsatte børn og deres familier. Gustav Jonsson introducerede allerede i 1973 i bogen 'De sociale arvs onde cirkel – kan den brydes' udtrykket 'den piggede familie' i sin søgen efter en forståelse af, den fjendtlighed professionelle ofte møder hos familier, der stemples som afvigende. 'Piggede familier', der netop er familier, der på alle måder søger at undgå tættere kontakt med det, der for dem står som det stemplende, magtfuldkomne sociale system. Fænomenet er altså på ingen måde særegent for minoritetsetniske familier. Og med den ofte meget polariserede offentlige debat om indvandring og øget kulturel diversitet i danske lokalsamfund er der en risiko for, at nogle familier kan opleve sig så dæmoniserede, at de frygter enhver kontakt til en kommunal børn og ungerådgiver.

AFRUNDING

Den klientificerede familie, materielt fokuserede familier, problemfornægtende familier, familier, der er meget private omkring deres vanskeligheder, familier, der ikke vil belaste deres netværk yderligere, familier, der ikke har slået i Danmark, og familier der frygter 'child snatcherne' er typologier, der kommer frem, når flertallet af rådgiverne udtaler sig om, hvorfor minoritetsetniske fami-

lier generelt ikke ønsker familierådslagning. Som nævnt er typologierne gengivet for at illustrere nogle af de forforståelser og erfaringer, rådgivere kan møde familier med, når de henvender sig i kommunen for at få hjælp til vanskeligheder i forbindelse med deres børns opvækst. Familieopfattelserne viser desuden, at rådgivere ikke bare har én men mange opfattelser af udsatte børns familier og deres mulighed for at indgå i en familierådslagning.

Rådgiveres angivelse af forskellige karakteristika ved familierne grunder sig selvfølgelig på deres praksiserfaringer. Men det er vigtigt at være opmærksom på, at en rådgivers fastholdelse af fokus på én enkelt kategorisering af familierne i sig selv kan udgøre en hindring for implementeringen af familierådslagning som beslutningsmodel.

Det kan derfor anbefales, at projekter omkring udvikling af kommunernes børnefaglige arbejde i opstartsfasen sikrer rådgiverne mulighed for individuelt, i grupper og på afdelingsniveau at reflektere over egne forforståelser af de familier, der skal indgå i projektet. Sådanne refleksioner vil givetvis både kunne skabe afsæt for faglig nysgerrighed og grundlag for drøftelser af, hvilke udfordringer det konkrete udviklingsprojekt vil give her 'hos os' - med de konkrete faglige personligheder, der er ansat her, og den faglige kultur vi her har opdyrket. Og forhåbentlig vil sådanne indledende refleksioner kunne synliggøre – og dermed potentielt begrænse - de barrierer for faglig udvikling, som stereotype opfattelser af familier kan udgøre.

PRAKTISKE UDFORDRINGER

FAMILIER MED SLÆGT I UDLANDET

I forhold til nogle indvandrer- og flygtningefamilier kan det synes mindre relevant med familierådslagning, fordi de reelt ikke har megen familie i DK. Fx siger en af rådgiverne:

Der er et eller andet med symbolværdien, når vi taler om familierådslagning til familier, der faktisk ikke har nogen familie her. Og måske har de det netop svært, bl.a. fordi de savner familien. Jeg har tit tænkt, om ikke vi kunne kalde det noget andet, hvor ordet familie ikke indgår. Kunne man ikke kalde det netværksrådslagning eller bare rådslagning?

SUS, Socialt Udviklingscenter, har samme erfaringer med det uheldige i signalværdien familierådslagning i forhold til visse etnisk danske borgere. Der foretrækker man, at kalde rådslagningerne for netværksrådslagninger, da denne form for rådslagning i højere grad appellerer til visse borgeres netværk. Pointen er, at det er væsentligt for rådgivere at overveje, hvilken betegnelse, det vil være mest konstruktivt at anvende for rådslagningen, når de skal fremsætte forslaget overfor en konkret familie.

I en del minoritetsetniske familier er situationen den, at familiemedlemmer, der har stor betydning for de herboende forældres opfattelse og udøvelse af deres forældreskab, bor uden for Europa. Dette kan fx være tilfældet i familier, hvor den ene forælder er familiesammenført til Danmark og ikke har slægt i Danmark. I sådanne situationer kan det være relevant at overveje, hvorledes familiemedlemmer, der er vigtige for denne forælder, kan komme til at deltage i en familierådslagning. Den optimale mulighed er selvfølgelig, at familiemedlemmerne kommer til Danmark, så de kan være personligt til stede under rådslagningen. I denne forbindelse kan visumvanskeligheder dog udgøre en hindring.

En rådgiver fortæller om arbejdet med at gennemføre en rådslagning i en familie, hvor far har en stor del af sin familie i Danmark, mens mor, der blev familiesammenført fra et mellemøstligt land, har al sin familie i udlandet. Moderen er skeptisk overfor rådslagningen, da hun oplever sig meget alene. Mor ønsker, at hendes mor og søster kan komme til rådslagningen. Kommunen giver tilsagn om at dække udgifterne til mors mors rejse til Danmark til rådslagningen; mens familien selv vil

betale for mors søsters rejse. Det viser sig dog, at det er meget svært for mors mor og søster at få visum til rejsen til Danmark. Især for søsteren, hvor Danmark stiller krav om, at familien her stiller en bankgaranti på 56 512 kr. (2009 priser), før udstedelsen af visum. Familiecentret søger at lette adgangen til visum ved at skrive invitation til mors mor og søster til familierådslagningen.

Efter 2 måneder ender det med, at mors mor kommer til Danmark natten før rådslagningen og derfor kan deltage. Men mors søster måtte opgive at få visum, da familien her ikke kunne opfylde kravet om sikkerhedsstillelsen. Arbejdet på at få visum til søsteren bevirkede dog, at mor følte sig meget støttet af kommunen, og derfor blev langt mere positivt indstillet til samarbejdet omkring børnenes situation.

Situationen diskuteres på en af projektets erfa-dage. Her fortæller Tana Thomas, der er leder af mange års familierådslagning i London og oplægsholder på erfa-dagen, at hun har gode erfaringer med at gennemføre rådslagninger, hvor familiemedlemmer deltager gennem en telefonkonference. I andre tilfælde vil deltagelse gennem Skype også kunne være en mulighed. Det væsentlige er, at der omkring hver enkelt rådslagning samarbejdes kreativt for at skabe mulighed for, at familiemedlemmer, der er betydningsfulde for det enkelte barn og dets forældre, kan deltage i rådslagningen.

SAMARBEJDET MED SAMORDNER

Interviewene med både rådgivere og samordnere viser, at nogle samordnere ønsker at være velinformerede om hele forløbet, mens andre samordnere alene ønsker at kende til den aktuelle problematik omkring det spørgsmål, der er i centrum for rådslagningen. Denne forskel hos samordnerne giver en usikkerhed hos de rådgivere, der skal have deres første rådslagning, og det vil derfor være relevant med en generel retningslinje på den enkelte arbejdsplads.

Både rådgivere og samordnere fremhæver desuden som afgørende for et konstruktivt samarbejde, at rådgiveren informerer familierne grundigt om samordnerens funktion:

- At samordnere ikke ved mere om familiens situation end spørgsmålene til familierådslagningen nødvendiggør
- At samordneren ikke har nogen beslutningskompetence
- At samordneren har tavshedspligt

- Men samtidig i henhold til Lov om Social Service § 153 og underretningsbekendtgørelsen (nr. 1336 af 30/11 2007) også en særlig udvidet underretningspligt over for kommunen, hvis han/hun under sit arbejde får kendskab til, at et barn eller en ung udsættes for vanrøgt, vold, mishandling, seksuelle overgreb mv. eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare.

I et par rådslagninger har det været til stor nytte, at samordneren har kunnet tale familiens modersmål. Det har lettet samarbejdet med familien og processen med at forberede familierådslagningen: Møderne med de enkelte deltagere i familierådslagningen har ikke også skullet koordineres med en tolk, og at kommunikationen har ubesværet kunnet foregå direkte mellem samtaleparterne.

SAMARBEJDET MED INFORMANTERNE

Flere rådgivere angiver, at det er afgørende for iværksættelsen af konstruktive familierådslagninger, at det er enkelt at få personer med forskellig faglig baggrund til at indgå som informanter i fase 1 af rådslagningerne.

En rådgiver siger fx

Det er min erfaring, at det er svært at få lærere og pædagoger med som informanter. Dels fordi møderne ligger, som de gør. Og dels fordi de kun har et vist afgrænset antal timer til sådan noget arbejde.

Jeg var nu positivt overrasket i min sag. Der kom en repræsentant for den skole, hvor drengen faktisk ingen gang går mere. Men hun kom altså. Det synes jeg da var flot!

En tovholder fremhæver, at det er vigtigt, at der tages kontakt til lederen i de institutioner, barnet går i, når en rådslagning skal igangsættes. Når lederen er informeret om formålet med familierådslagning som beslutningsmodel, og spørgsmålet til den konkrete rådslagning, kan lederen bedre støtte en medarbejder, der skal være informatør, gennem frigivelse af arbejdstid både i forberedelsen af indlægget på rådslagningen og til deltagelse på selve rådslagningen.

LOKALER

I faglitteraturen fremhæves det ofte som en forudsætning for en konstruktiv familierådslagning, at rådslagningen holdes i lokaler, der dels ikke er en del af den kommunale forvaltning, dels er lokaler som den familie rådslagningen vedrører selv har valgt.

Projektet viser, at dette ikke altid opfyldes. Det enkleste for rådgiverne er, at anvende lokaler, rådgiverne kender til og derfor har let ved at booke og føle sig hjemme i. Fx fortæller en rådgiver, at en familie gerne ville have haft familierådslagningen i selskabslokalerne i deres egen bebyggelse. Men rådgiveren havde besluttet at anvende de lokaler, hun var vant til at holde møder i. Rådgiveren reflekterer i interviewet over, om dette egentlig var ok. Gennem sit valg af lokale finder rådgiveren efterfølgende, at hun fik markeret et magtforhold, der er i modstrid med empowermentidéen bag familierådslagning.

Det er et vigtigt princip i familierådslagning, at familie, samordner og rådgiver i fællesskab vælger lokale. Således at rådslagningen kan holdes et sted alle opfatter som neutralt. Et sted der kan danne ramme for oplevelsen af et fælles tredje.

Rådgiverne efterlyser en manual for rådslagning i den enkelte kommune. Af en sådan manual skal det bl.a. fremgå, hvordan der bookes lokale til en rådslagning. I en af projektkommunerne har rådgiverne kunnet henvende sig til tovholderen, der stod for alt omkring lokaler til rådslagningerne. En service, der givetvis har gjort det mere overskueligt for en del rådgivere at kaste sig ud i en familierådslagning.

TOLK

Et særligt aspekt af familierådslagning i minoritetsfamilier er spørgsmålet om deltagernes sproglige kompetencer i forhold til at opnå en konstruktiv dialog i rådslagningens forskellige faser. En del rådgivere har begrænsede kompetencer i forhold til at kunne kommunikere på det sprog, hvor familierne har deres bedste kommunikative kompetencer. Og samtidig kan det omvendte også være tilfældet for nogle af familiemedlemmerne.

Der kan derfor være brug for tolkebistand i flere forskellige faser af en rådslagning

- Ved introduktionen af familierådslagning som mulighed
- Under rådgiverens støtte til familien med at få formuleret brugbare spørgsmål til familierådslagningen
- Under samordnerens arbejde
- I informationsfasen af familierådslagningen

- Under familiens eget møde
- I fase 3 med formidlingen af familierådslagningens plan til rådgiver og samordner.

På en erfa-dag diskuterer rådgiverne brug af tolk ved familierådslagninger. Rådgivernes holdninger deler sig i to grupper:

Nogle mener, at det skal præsenteres som en del af 'familierådslagningspakken', at der skal deltage tolk i fase 1 og 3, hvis ikke alle deltagere i rådslagningen forstår og taler samme sprog.

Andre mener, at det selvfølgelig er bedst med tolk, men at det vigtigste er familiens tryghed under rådslagningen. Det er derfor vigtigt at lade familien selv vælge, om de ønsker tolk ved rådslagningen. Det væsentlige er, at der skabes grundlag for en god dialog under rådslagningen. Derfor skal rådgiverne ikke diktere men tilbyde muligheden for tolkebistand.

Det fremhæves dog af alle, at der netop i forbindelse med familierådslagning introduceres mange nye begreber, hvilket i særlig grad kan gøre tolk nødvendig.

I denne forbindelse er det også vigtigt med grundig indføring af tolken i principperne bag familierådslagning. Det kan anbefales, at give tolken brochuren om familierådslagning. Eller endnu bedre: at forberede tolken til den konkrete familierådslagning gennem et møde med rådgiver og samordner.

Endelig er det væsentligt at huske, at tolkede samtaler tager dobbelt tid. Begræns derfor spørgsmålene ved rådslagninger med tolk!

SAMORDNERPROJEKT-DELEN

UDDANNELSEN AF SAMORDNERE

Da fokus i dette projekt er på implementering af familierådslagning i kommunernes arbejde med familier minoritetsetnisk baggrund, er planen fra starten af projektforsløbet at uddanne samordnere med forskellige sproglige kompetencer og etniske baggrunde, således at det fx er muligt for rådgiverne at ansætte en samordner, der taler sammen modersmål som den familie, der skal have rådslagningen.

Aftalen er fra start, at projektkommunerne selv skal finde frem til personer, de gerne vil have uddannet til samordnere med henblik på senere at anvende dem som sådan. Imidlertid kommer der kun indstillinger fra en af projektkommunerne, der melder tre rådgivere på kurset. Jytte Faureholm finder derfor gennem andre netværk frem til deltagerne på samordnerkurset. Det, at projektkommunerne ikke fra start lever op til aftalen om at udpege personer til samordneruddannelsen, personer som de i udgangspunktet ønsker at samarbejde med som samordnere, gør, at flertallet af de projekttildannede samordnere aldrig kommer til at deltage som samordnere i projektet. Dette skal jeg komme tilbage til senere.

Den 8. oktober 2007 kan Jytte Faureholm meddele følgegruppen, at der er 20 tilmeldte samordnerkurset. De 10 har minoritetsetnisk baggrund, mens de 10 andre har etnisk dansk baggrund.

Alle de tilmeldte synes at have en relevant baggrund for at kunne påtage sig denne jobfunktion. Flertallet har en relevant uddannelse bag sig.

Helsingør kommune afholder kurset for de 20 samordnere den 19., 30. og 31. oktober 2007 på LO-Højskolen i Helsingør.

Et par uger efter kurset meddeler Jytte Faureholm pr mail samordnerne, at de vil få diplom for uddannelsen efter gennemført grunduddannelsen, bestående af de 3 dages grundkursus, deltagelse i 3 Erfa-dage, samt gennemførelse af en familierådslagning. Familierådslagningen skal være gennemført som 'føl' sammen med en garvet samordner, disse oplæringsrådslagninger blev derfor i projektet kaldt føl-rådslagninger.

Det viser sig efterfølgende, at der åbenbart har været misforståelser omkring dette med samordnerbeviset. Sensommeren 2009 har alle, der har deltaget i samordnerkurset, fået et diplom. Men på diplomerne er det anført, om den enkelte ud over kursusundervisningen også har deltaget i en rådslagning. På en del diplomer er det således anført, at pågældende ikke har haft mulighed for at gennemføre en rådslagning.

LØN ELLER EJ UNDER FØL-RÅDSLAGNINGERNE

December 2007 vedtages på Følgegruppemøde i Ministeriet, at projektsamordnerne ikke skal aflønnes for deres arbejde, så længe det er en del af deres uddannelsesforløb, i henhold til kravet om at de skal have været føl på en familierådslagning for at få deres uddannelsesbevis. Når en projektsamordner er føl, betaler kommunen den trænede samordner sit 'normale' honorar samt 5 timers løn for at supervisere føllet. Samordnerføllet får alene betalt sine transportudgifter i forbindelse med familierådslagningen.

Det skaber stor debat blandt projektsamordnerne, da de bliver præsenteret om kravet om at arbejde ulønnet, og deltage i erfa-møder – i alt ca. 2 ugers fuldtidsarbejde – inden de kan få deres samordnerbevis. Der rejses kritik af, at dette først bliver præsenteret efter de har deltaget i de 3 dages kursus og efter igangsættelsen af hele projektet. Nogle samordnere fremhæver, at de principielt er imod at arbejde ulønnet. Andre, at beslutningen om ulønnet arbejde 'er lidt af en turn off-oplevelse' – altså en beslutning, der påvirker den enkeltes lyst til at indgå i projektet negativt. Projektsamordnerne fremfører, at det som minimum må være et krav, at de får en praktikantløn på 150 kr. i timen, når de er med som føl. De 150 kr. pr. time svarer ifølge projektsamordnerne til 60 % af normal samordnerløn.

En samordner siger om situationen:

På undervisningsdagene var der en rigtig god stemning. Men så sivede al luften lige så langsomt ud af ballonen. Man kunne med fordel på forhånd have gjort sig nogle overvejelser om, hvordan er det, vi skal have disse samordnere i spil. Det var virkelig ærgerligt, at det på mig virkede som om, der ikke var gjort nogen overvejelser om, er det her en interesseopgave, man påtager sig, eller er det et job? Det skulle have været afklaret på forhånd. Dermed kom den ballade[om lønnen, ms] til at fylde al for meget.

På tidligere samordneruddannelser har deltagerne fået bevis efter kurset – uden krav om følording. Derfor kom kravet om følording bag på projektsamordnerne. Og måske virkede det ekstra hårdt, fordi samordneraspiranterne gennem forskellige netværk var blevet opfordret til at deltage i kurset, og ikke som ved andre kurser selv havde meldt sig. Nogle kursister har derfor fået en forventning om, at projektet skulle sikre samordnerjobs efter kurset.

DILEMMA: UERFARNE SAMORDNERE OG UERFARNE RÅDGIVERE

Det, at kommunerne fra starten af projektet ikke selv rekrutterede samordnere, som de dermed også var forpligtet til at inddrage i rådslagningerne, kom til at skabe frustration og blev en begrænsende faktor i forhold til implementeringen af familierådslagning i de fire projektkommuner.

De projektuddannede samordnere blev fra tidligt i projektforløbet stærkt bekymrede over, om de nogensinde kommer i arbejde som samordnere. Der er tale om et reelt dilemma. Rådgiverne vil gerne være solidariske med samordneruddannelsesdelen af projektet. Men som en rådgiver siger:

Det er et dilemma, at de nyuddannede samordnere er lige så nye som os. Samordneren er jo faktisk kernen i arbejdet med familierådslagning, derfor må vi indrømme, at vi har valgt at samarbejde med garvede samordnere, og ikke med de der blev uddannet specielt til dette projekt.

En anden rådgiver er inde på det samme

Det er problematisk i det her projekt: Vi er en helt masse nye samordnere og en hel masse nye rådgivere. Det er jo en fordel, at enten rådgiver eller samordner har prøvet det før!

En samordner siger ligeledes

Det jo er svært både at være ny rådgiver og ny samordner. Derfor skal man nok ikke lægge uddannelse af samordnere og implementeringsprojektet sammen. I virkeligheden skulle man have haft de erfarne kræfter blandt samordnerne til at hjælpe med at køre familierådslagningen ind i de fire kommuner. Og hvis så de erfarne samordnere ikke kunne løse alle opgaverne, så kunne man have uddannet nogle flere. Så havde man også vidst, hvad man gik ind til.

Både samordnere og rådgivere er således bevidst om, at samordnerne er en slags proceskonsulenter, og at dygtige samordnere er helt afgørende for en konstruktiv familierådslagning. I bakspejlet er det jo let at se, at dilemmaet med at tænke nyuddannede samordnere sammen med uerfarne rådgivere kunne have været tænkt bedre igennem, inden samordnerdelen af projektet startede.

En rådgiver glæder sig over, at tovholderen fra start har taget ansvaret for koordinering af samordnere til deres familierådslagninger

Samordnerne skal også være lettilgængelige. Det er de også her. Det koordinerer tovholder her i kommunen, så det er ikke noget problem her. Det er mere et spørgsmål om kalendertid.

På Erfa-dagen den 26. november 2008 efterlyste rådgivere lister over de projektuddannede samordnere. Retningslinjer for, hvilke samordnere de må kontakte hvordan. Samt retningslinjer for, hvordan samordnerne skal betales.

Alt dette har ligget klart fra projektets start. Og i Helsingør kommune har Lene-Line Stentoft tidligt i projektet udarbejdet en manual for familierådslagning, der ligger i en intern netbaseret værktøjskasse i Helsingør socialforvaltning og desuden er rundsendt til alle deltagere i følgegruppen. Det, at spørgsmålene alligevel kan komme op efter et gruppearbejde sidst i projektperioden, understreger, at der aldrig kan informeres for ofte og for meget heller ikke om rent praktiske forhold under implementeringen af en ny beslutningsmetode som familierådslagning.

AFRUNDENDE DISKUSSION

ER EMPOWERMENTTILGANGEN SLÅET IGENNEM?

Familierådslagning bygger (se afsnit om Familierådslagning s. 13-16) på principper og værdier fra empowerment i socialt arbejde, hvilket indebærer en fokusering på at støtte udsatte familier i at få øje på egne ressourcer og udnytte disse til at ændre livsbetingelser og dermed få større kontrol over eget liv.

En af vurderingerne fra evalueringen i 2003 (Hansen, Hansen og Rasmussen⁶) af et omfattende dansk forsøg med familierådslagning var, at implementeringen i høj grad sker på det tankemæssige plan. Det samme er Mortensen, Stærmosen og Vestergaard⁷ inde på i en undersøgelse fra 2008 af implementeringen af familierådslagning. De skriver bl.a.: ”Det idémæssige grundlag, som modellen tager udgangspunkt i, om at have et resourcesyn i arbejdet med familierne og om at have fokus på barnet, har socialrådgiverne taget til sig. Det overfører de på deres arbejde som helhed, så det medfører ikke nødvendigvis, at de laver mange familierådslagninger” (Mortensen, Stærmosen og Vestergaard, 2008:83). Samt at ”når fagpersonerne har prøvet at arbejde med familierådslagning og har deltaget i kursusvirksomhed om det, så har det sat sig spor i tænkningen på en måde, der gør dem mere opmærksomme på ressourcerne i familierne og i netværket, og gør dem mere trygge ved at overlade et større ansvar for børnene til familierne, så længe børnene blot ikke lider overlast ved det.” (ibid, s. 19).

Dette synes ikke i samme grad at være tilfældet i dette projekt. Ikke alle rådgivere er enige i det grundlæggende empowerment-orienterede menneskesyn bag familierådslagningsmodellen. Dette kommer fx til udtryk, da en rådgiver ved et konsulentmøde giver udtryk for sin skepsis overfor familierådslagning på følgende måde

Jeg har rigtig svært ved at se, hvad pointen er i familierådslagning. Vi inddrager jo i forvejen alle de professionelle i vores netværksmøder – ja, godt nok ikke familierne selv. Men alligevel!

⁶ Hansen, Jytte & Hansen, Thomas Haldbo & Rasmussen, Bo Morthorst. 2003. *Familierådslagning i Danmark. 2. del af evaluering af "Det danske forsøg med familierådslagning"*. UFC Børn og Unge. Hjordkær Offset-Tryk ApS.

⁷ Birgit Mortensen, Helle Stærmosen og Stense Vestergaard. 2008. *Implementering af familierådslagning*. Servicestyrelsen

Om en konkret rådslagning fortæller en anden rådgiver

Samordneren havde jo sagt til mig: "Du skal passe på. Du må ikke være negativ. Du skal fokusere på ressourcerne." Det var rigtig svært for mig at bare sidde der. Jeg skulle kun være positiv og bakke op om familien. Men på den anden side vidste jeg jo godt, at det [familien besluttede] ikke holdt! - - - Det var dybt frustrerende at sidde til de her rådslagninger! Og skulle være så positiv og fokusere så meget på deres ressourcer – og ikke måtte sige noget! Ikke måtte komme med nogen forslag – men bare tage imod de forslag som familien havde. Og hvor jeg allerede tænkte: "Nej det der, det går slet ikke!"

Mange andre rådgivere giver udtryk for et menneskesyn og værdigrundlag, der er i overensstemmelse med grundsynet i familierådslagningsmodellen. Disse rådgiveres udtalelser omkring familierådslagning viser, at familierådslagning i praksis ofte balancerer mellem rådgiverens vægtning af at opnå et forbedret samarbejde mellem familie og forvaltning og hendes vægtning af families empowermentproces (ofte også omtalt som myndiggørelsesproces). En tovholder fremhæver, at der i familierådslagning altid vil være vægt på begge elementer. Ofte vil der ved den første rådslagning i en familie være vægt på at fremme et mere konstruktivt samarbejde mellem familie og rådgiver.

Fokus vil her være på, at familien skal opleve, at jeg som rådgiver og forvaltningsrepræsentant har tillid til, at I skal være ansvarlige parter i samarbejdet. Og vi tror på, at I selv kan bidrage til løsningen af problemerne. Dermed kan familierådslagning også bidrage til, at give familierne en anden måde at se på os som forvaltning på. Ofte kommer der ikke så meget kreativt ud af den første rådslagning. Når vi så mødes ved opfølgningen, så er der opnået en tryghed hos familien omkring modellen, og så kommer de kreative tanker på banen. Der er stor forskel på første rådslagning og opfølgningsmøderne.

Tovholderen ser altså ikke fokuseringen på samarbejdet og fokuseringen på mægtiggørelsen af familien som modsatrettede spor. Hun ser snarere et bedre samarbejde mellem rådgiver og familie som forudsætning for familiens fortsatte empowermentproces.

John Andersen⁸ opdeler empowermentperspektivet i tre forskellige varianter

- En neo-liberalistisk minimalstatsagtig variant, som alene handler om individets forbedrede evne til at kunne forfølge egne mål
- En social-liberal 'Third Way'-agtig variant, der indebærer moderate reformer af det eksisterende system, herunder inddragelse og individuel myndiggørelse af mennesker
- En samfundskritisk Paulo Freire-agtig variant med fokus på kollektiv bevidstgørelse og forbedrede handlemuligheder i forhold til socioøkonomiske og –kulturelle rettigheder og livsbetingelser for underprivilegerede grupper.

Ofte vil familierådslagning i faglitteraturen blive beskrevet som en beslutningsmodel med referencer til en samfundskritisk tilgang til socialt arbejde. Men spørgsmålet er, om tilgangen i de fire projektkommuner ikke snarere repræsenterer en social-liberal 'Third Way'-agtig variant, der indebærer moderate reformer af det eksisterende system, herunder inddragelse og individuel myndiggørelse af borgerne. De fleste familierådslagninger er sket med udgangspunkt i en § 50-undersøgelse, hvor de professionelle gennem undersøgelsen har afklaret, hvilke problemstillinger, det er væsentligt at tage fat i, og hvilke behov barnet har for støttende tiltag. Familien inviteres så til gennem familierådslagningen at have indflydelse på, præcis hvordan barnets behov kan blive tilgodeset. I denne tilgang bevarer de professionelle altså magten til at definere barnets behov og omsorgssituation både i hjemmet og i daginstitution/skole. Denne tilgang til familierådslagningen indeholder således ikke det kritiske element, der ligger i, at familien tillægges kompetence til at definere, hvilke problemstillinger der må prioriteres indsats i forhold til at sikre barnets udviklingsmuligheder og trivsel. Handlemuligheder i forhold til socioøkonomiske og kulturelle rettigheder og samfundsmæssige livsbetingelser for de minoritetsetniske børn og unge har da heller ikke været i fokus under projektet.

Man kan spørge sig selv, om denne fastholdelse af de professionelles definitionsmagt kan have bidraget til, at de fleste familier ifølge rådgiverne har takket nej til muligheden for en familierådslagning. Ville familierne mon have været mere positivt indstillede, hvis udgangspunktet for familierådslagningen havde været familiens ejerskab til og kompetencer i forhold til at definere væsentlige problemstillinger omkring egne børns opvækstbetingelser og trivsel?

⁸ John Andersen. 2005. Empowermentperspektivet – vejen frem til en kritisk handlingsorienteret socialforskning? *Social Kritik* nr. 101

Når familierådslagning anvendes i kommunernes arbejde med udsatte børn og unge, er det vanskeligt at tale om inddragelse af familierne på et deltagelsesniveau, der kan karakteriseres som partnerskab, forstået som et ligeværdigt samarbejde, hvor parternes kompetencer i forhold til det unikke barn ikke kan rangeres (Arnstein 1969⁹). Rådgiverne kan med serviceloven i hånden til hver en tid vurdere, at familiens forslag til handleplan for barnet dokumenterer, at familien ikke har en tilstrækkelig god omsorgskompetence for barnet. Forvaltningens konklusion på en familierådslagning kan således være, at barnet må anbringes uden for hjemmet uden samtykke. Det kritiske empowerment-perspektiv holder kun i det omfang familiens forslag harmonerer med forvaltningens rammer for indsats i henhold til § 50-undersøgelsen.

Familierådslagning i den danske variant i de fire projektkommuner kan således bedst karakteriseres som en third-way variant med en mere symbolsk inddragelse af udsatte børn, unge og deres familier i det sociale arbejde i forhold til deres eget hverdagsliv. Det viser sig også i de mest engagerede rådgiveres fokus på familierådslagning som både en vej til bedre samarbejde mellem rådgiver og familie og en vej til empowerment (myndiggørelse) af udsatte børn, unge og deres familier. Og det er givetvis også den mest realistiske tilgang til familierådslagning i et myndighedsfelt som det kommunale danske børne-familiearbejde. Projektet viste tydeligt, at blot tanken om en tættere inddragelse af udsatte minoritetsetniske børns familier i beslutningsprocesser omkring deres børns udvikling og opvækst er en stor udfordring for en del kommunale rådgivere.

RETTEN TIL – også individuel - PROFESSIONEL STØTTE

Nogle af de rådgivere, der er meget engagerede omkring empowerment-tankegangen, reflekterer over, at en al for rigid holdning, til at familierådslagning SKAL anvendes, kan resultere i, at familierådslagning bliver et overgreb. En rådgiver siger således:

Det kan vel også komme til at virke som et overgreb, hvis man absolut skal bruge familierådslagning. Hvis familierne ikke selv er motiverede – så bliver det jo et overgreb.

⁹ Sherry R. Arnstein. 1969. A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224 (<http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.pdf>)

Flere rådgivere reflekterer over, at den skandinaviske velfærdsstatsmodel netop er karakteriseret ved den enkeltes ret til støtte i forhold til sociale problemer, UDEN at personens familiære netværk skal informeres end sige involveres. Det er således afgørende for opfyldelsen af modellens empowermentsigte, at borgeren virkelig selv er indstillet på at inddrage sin familie og netværk i løsningen af sine sociale problemer (problematikken er tidligere nævnt i afsnittet omkring 'Familier der er meget private omkring deres problemer' s. 53-56).

En rådgiver præciserer i forlængelse heraf desuden, at engagementet omkring familierådslagning ikke må blive en forflygtigelse af det professionelle ansvar.

Det er væsentligt, at borgerne er garanteret, at når der er brug for en særlig professionel kompetence – så er vi der. Den garanti skal borgeren have! Det er en vigtig problemstilling at tage højde for, når man vil introducere familierådslagning et nyt sted.

KOM BØRNENE I CENTRUM?

I undervisningen om familierådslagning har Jytte Faureholm lagt vægt på, at familierådslagningen skal være barnets rådslagning. Det er barnet, der er i centrum. Derfor skal barnet også – alt efter modenhed – være med til at formulere spørgsmålene til rådslagningen; have indflydelse på hvem der kommer med som informatører; have en støtteperson efter eget valg. Hvordan er det så gået med disse idealer under projektets rådslagninger?

Det er der meget forskellige oplevelser af. Nogle rådgivere oplever ikke, at barnet er kommet i centrum. Fx siger en rådgiver:

Jeg savner, hvordan vi sikrer det her med, at barnet kommer i centrum. Det har ikke fungeret i de her sager. Jeg har forventet, at det var samordneren, der talte med barnet om, hvem der skulle være barnets støtte under familierådslagningen, og hvilken mad skal vi have etc. Men måske har samordneren forventet, at jeg gjorde det. Det ved jeg ikke. Men jeg har i alle fald ikke gjort det – så måske er det et sammenfald – misforståelser. Det er blevet for tilfældigt med rolle og arbejdsfordelingen.

En anden rådgiver har en lignende oplevelse

Børnene havde ingen særlig aftalt støtteperson under rådslagningen.

Vi måtte over hals og hoved bestille pizzaer undervejs, fordi børnene blev for urolige. Der skulle have været styr på det på forhånd!

I min sag vendte familien undervejs i familierådslagningen 'til vores fordel' og blev fokuserede på, hvorfor drengen egentlig ikke går i skole. Så begyndte de at skyldte på ham. Og der skulle han jo have haft en støtteperson, hvor han kunne have sagt 'Hallo, hjælp mig lidt'. Men det havde han ikke! Og det var en fejl.

En tredje rådgiver har en langt alvorligere oplevelse af svigt af en dreng i en rådslagning. Hun fortæller følgende:

En dreng havde afsonet, men havde siddet alt for lang tid på den sikrede institution. Forældrene ville bare have ham hjem! Det var synd for mor, at han ikke boede hjemme. Spørgsmålet til familierådslagningen var så: Hvad skal der til, for at hjemgivelsen kan blive positiv for drengen?

Familien har hele tiden haft den holdning, at kommunen intet har gjort for drengen. De havde også det fokus under rådslagningen: "Som familie vil vi selvfølgelig være der for ham. Men kommunen må gøre noget for drengen!" Den rådslagning var SÅ ubehagelig for drengen. Han ville under ingen omstændigheder være med til en opfølgning! Han blev rigtig vred på mig, over at jeg havde sat rådslagningen i gang. Og jeg kan godt forstå ham, for han står midt i det der med, at kommunen synes, at nu må familien gøre noget – og så familien, der siger, at nu må kommunen gøre noget. Så det blev besluttet, at der ikke skulle være opfølgning her! Drengen ville bare ikke være med til det, heller ikke til at overveje en opfølgning senere! 'Du kan godt glemme det, jeg gør det ikke!' Det var bare så ubehageligt for ham - - - han kom i klemme mellem mine forventninger til familien, og familiens forventninger til kommunen!

Rådgivernes udsagn viser, at der ikke altid har været et tilstrækkeligt fokus på, at bringe barnet eller den unge i centrum under en familierådslagning. Udsagnene viser dog også, at rådgiverne ER opmærksomme på barnets position og reflekterer over egen praksis i forhold hertil. Der er da også flere positive erfaringer blandt rådgiverne. Fx siger en rådgiver:

Vi ser tit, at børnene bliver så glade over en familierådslagning. Der kommer liv i deres øjne! Vi havde fx. et barn, der strålede som en sol, over at hans lærer ville være med som hans støtteperson under rådslagningen. Familierådslagningen bragte bedsteforældrene på banen. Drengen strålede bare.

Jeg har da ind imellem, når jeg har siddet og forberedt mig i timevis til en familierådslagning, tænkt: 'Hold da kæft, hvor ville det have været meget lettere, hvis jeg bare havde besluttet noget!' Men det giver jo helt anderledes mening med familierådslagning. Jeg vil altid huske, hvordan det var, da de små børn kom med fint tøj på til den første rådslagning.

Endelig fremhæver en rådgiver den åbne italesættelse af problemerne som et positivt aspekt for børnene ved familierådslagning.

Vigtigt at få lagt kortene på bordet, mens både hele familien og alle de professionelle er der, og sammen hører de forskellige fagpersoners beskrivelser af, hvordan det går lige nu. Så føler barnet heller ikke, at det er et problem at fortælle i skolen om, hvordan han har det. Nu var det ikke ham, der alene skulle bryde tavsheden omkring sin situation.

VIRKER FAMILIERÅDSLAGNING?

En rådgiver siger, at hun ikke er gået ind i arbejdet med familierådslagning, da hun mangler dokumentation for modellens effekt:

Jeg har brug for at vide, at det virker. Ofte hører jeg fra kolleger, at første rådslagning er gået godt, men at det hele senere falder til jorden. Mit generelle – helt subjektive - indtryk er, at i 9 ud af 10 tilfælde virker det slet ikke. Og så tænker jeg, er det nu også ulejligheden værd? Jeg har virkelig brug for at få billeder på nogle effekter. - - - Hvis effekten bygger på tilfældigheder, så synes jeg, det er uholdbart at kaste sig over sådan en ny metode. Vi laver jo alt ud fra et håb om, at denne gang virker det.

Det er helt reelt at forholde sig skeptisk til en model som familierådslagning. Men at forlange sin skepsis fjernet ved hjælp af evidensbaserede undersøgelser af en tilgang i socialt arbejde er mere problematisk. Forskning viser, at når man undersøger udfald af en given terapeutisk indsats, tegner den anvendte teknik eller terapeutiske model sig alene for 15 % af variansen; håb og forventninger tegner sig for andre 15 %; relationen mellem terapeut og klient hæfter for 30 %, mens borgeren selv

og udenoms-terapeutiske faktorer hæfter for 40 % af variansen (Hubble, Duncan & Miller 1999, cit i Ekeland 2005¹⁰, s. 42). Det forekommer overvejende sandsynligt, at det samme ville vise sig at være tilfældet i forhold til andre indsatser og fx også i forhold til familierådslagning.

Det er ikke muligt på baggrund af dette projekt at sige noget om effekten af familierådslagningerne, dertil er rådgivernes erfaringer al for modstridende. Og – ikke mindst - har evaluator ikke haft adgang til at inddrage familiernes erfaringer med beslutningsmetoden.

Det skal alligevel fremhæves, at praksiserfaringen i Helsingør kommune, hvor man har arbejdet med familierådslagning gennem mange år, ifølge tovholderen er, at planerne og indsatserne er mere bæredygtige, når familierne er inddraget i planlægning og beslutning gennem en familierådslagning, end når planerne er lagt og beslutninger taget af de professionelle alene.

Det er desuden erfaringen, at familierådslagning kan dæmpe stigmatiseringen af en familie. Familien får styrket sin selvtillid i forhold til egne problemløsningsressourcer. Efter en familierådslagning indarbejder nogle familier rådslagning i deres familieliv, og samles uden forvaltningsinvolvering omkring problemer i familien.

Om denne praksiserfaring ville blive bekræftet af en forskning, der over tid ser på effekterne af familierådslagning på udsatte børn og forældres hverdagsliv, er det dog ikke på det foreliggende grundlag muligt at sige noget om.

¹⁰

Ekeland, Tor-Johan (2005): Kvalitetssikring eller instrumentalistisk fejlgreb I: *Social Kritik*, nr. 102, 17. årgang, København, Selskabet til fremme af social Debat, s. 34 – 47.

BILAG 1

Nyttige websider

www.inddrag.nu

Der er Servicestyrelsens hjemmeside til den, som gerne vil have værktøjer til familierådslagning, netværksmøder og forudsigelsesmøder. Under fanen 'Familierådslagning' findes en mængde information og værktøjer til arbejdet med familierådslagning.

www.samordnerforeningen.dk

BILAG 2 Evaluering af fire danske kommuners implementering af familierådslagning i etniske minoritetsfamilier

Et landsdækkende projekt i perioden 1/7 1999 - 31/12 2003 gav meget positive erfaringer med anvendelsen af familierådslagning i arbejdet med at sikre udsatte børn og unge bedre støtte og omsorg under deres opvækst. Men projektet gav få erfaringer med familierådslagning i familier med minoritetsetnisk baggrund. Der er derfor i perioden 1. januar 2007 - 31. december 2008 iværksat et nyt projekt i 4 kommuner (Helsingør, Ishøj, Køge og Albertslund) med implementering af familierådslagning i minoritetsetniske familier.

Psykolog, cand.pæd.psyk., ph.d. Jytte Faureholm er hovedansvarlig og projektleder af implementeringsprojektet, og samarbejder i undervisningsdelen med socialrådgiver, cand.scient.soc., lektor på Den sociale Højskole i Esbjerg, Lis Lyng Brønholdt. Implementeringsprojektet finansieres af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Af konkrete resultater forventes det i henhold til projektansøgningen, at hver af de 4 deltagende kommuner, gennemfører mellem 5 og 10 rådslagninger i projektperioden. Det er desuden af central betydning, at de deltagende kommuner opnår reelle færdigheder og ønsker at anvende modellen i deres daglige praksis med familier med etnisk minoritetsbaggrund.

Evalueringen vil have fokus på, hvordan forældrene, børn og unge, koordinatorene, sagsbehandlere og de administrative myndigheder betragter modellen. Dette er vanskeligt at gøre målbart. Men fokus vil være på de nævnte aktørers erfaringer med modellen i forhold til løsning af de deltagende familiers vanskeligheder.

Evalueringen gennemføres af Marianne Skytte, lektor ved Institut for sociologi, socialt arbejde og organisation, Aalborg Universitet, og gennemføres dels som en procesevaluering, der finansieres af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, og dels som en effektevaluering, der gennemføres som del af Marianne Skyttes forskningsforpligtelse på Aalborg Universitet.

Evalueringen gennemføres i samarbejde med Anders Mathiesen og Sturla Falck på NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring i Oslo, der i samme periode evaluerer et 'tvillingeprojekt' i Oslo kommune.

Designet for evalueringen er delt i tre faser:

1. Implementeringen af familierådslagning som metode i de fire kommuner.
2. Afholdelsen af de første og de opfølgende familierådslagninger i kommunerne
3. Undersøgelse af familiers og professionelles opfattelse af familierådslagningerne og effekten heraf et år efter afholdelsen af første familierådslagning.

Evalueringen er forholdsvis omfattende med inddragelse af både spørgeskemaer, interviews og observationer. Spørgeskemadelen gennemføres i tæt samarbejde med forskerne på NOVA, således at der sikres mulighed for fælles analyse af de genererede data.

I alle evalueringens faser gennemføres observationer af undervisning af sagsbehandlere og samordnere, erfaringsopsamlingsmøder, konsulentdage og projektkoordineringsmøder, ligesom der gennemføres interviews med de faglige ledere i de 4 kommuner, fokusgruppeinterviews med hhv. sagsbehandlere, samordnere og undervisere. Formålet med disse fokusgruppeinterviews er at generere indsigt i, hvordan erfaringerne med og opfattelsen af familierådslagning udvikler sig blandt aktørerne i de fire kommuner. Desuden gennemføres interviews med lederne i de fire kommuner for at skabe indsigt i, hvordan lederne organiserer implementeringen af familierådslagning, samt hvilken betydning lederne holdninger til familierådslagning har for metodeudviklingen i de enkelte afsnit.

Gennem projektføreløbet gennemføres halvårlige interviews med Jytte Faureholm og Lis Brønholt. Formålet hermed er at sikre, at Lis og Jyttes erfaringer med udviklingen af projektet løbende og afsluttende fanges op og kan indgå både i analyserne af projektet og i anbefalinger specifikt i forhold til anvendelsen af familierådslagning og generelt i forhold til fremtidige metodeudviklingsprojekter.

I evalueringens fase 2 og 3 vil alle forældre og børn over 8 år i familier, der gennemføres rådslagning med i de fire kommuner blive bedt om at bidrage til evalueringen ved at stille sig til rådighed for interviews. Det sammen vil de deltagende sagsbehandlere og samordnere, der dog også anmodes om at udfylde de spørgeskemaer, der er udarbejdet i samarbejde med NOVAs evalueringsprojekt.

Interviewene i fase 2 gennemføres løbende kort efter den første familierådslagning er gennemført i den enkelte familie, og opfølgende interviews foretages efter de aftalte opfølgende familierådslagninger er gennemført.

Formålet med disse interviews er at generere data omkring, hvordan de forskellige aktører oplever rådslagningerne og udbyttet af dem, samt hvordan disse opfattelser udvikler sig gennem det enkelte rådslagningsforløb og gennem projektets forløb.

Udviklingen af evalueringen / aktionsforskningen vil tidsmæssigt afhænge af fremdriften i implementeringen af familierådslagning i de fire kommuner.

Marianne Skytte udarbejder efter implementeringsprojektets afslutning en evalueringsrapport.

28. januar 2008

Marianne Skytte
Institut for sociologi, socialt arbejde og organisation, Aalborg Universitet
Mail: skytte@socsci.aau.dk
Mobil: 28 57 83 21

BILAG 3 Praktisk information omkring evaluering af familierådslagningsprojektet

1. Når der er truffet aftale om gennemførelse af en familierådslagning

Beder sagsbehandler familien om tilsagn til at videregive information om familiens navn, adresse og telefonnummer til Marianne med henblik på, at hun kan kontakte familien for interviews om erfaringerne omkring første familierådslagning. Familien underskriver tilsagn herom.
(se vedlagte blanketforslag)

Sagsbehandler videresender dette tilsagn til Marianne sammen med information om, hvornår familierådslagningen forventes at kunne finde sted.

Tilsagnet og information om forventet tidspunkt for rådslagningen sendes til Marianne Skytte, Smidstrup Strandvej 75, 3250 Gilleleje

2. Når tidspunktet for familierådslagningen er fastlagt

Sender sagsbehandler mail til Marianne om

- hvornår familierådslagningen vil finde sted
- hvem der er samordner(e)
- om der bruges tolk ved samtaler med forældre og børn, og i givet fald hvem og på hvilket sprog

Mailen sendes til skytte@socsci.aau.dk

3. Når familierådslagningen er afholdt

Mailer Marianne spørgeskema til sagsbehandler og samordner – der selvfølgelig snarest muligt udfylder disse og returnerer dem til Marianne ☺

Kontakter Marianne sagsbehandler, samordner og familier og aftaler interviews med hver part for sig omkring erfaringerne med rådslagningen.

4. Når opfølgende familierådslagning(er) er aftalt

Informerer samordner Marianne om den planlagte dato

Marianne kontakter herefter igen hhv. sagsbehandler, samordner og familie for interviews.

Er der noget, du er i tvivl om

Så er du altid velkommen til at kontakte mig
skytte@socsci.aau.dk eller mobil 28 57 83 21

Evaluering af familierådslagning

Der gennemføres 2008-2009 arbejde med familierådslagning i Helsingør, Ishøj, Albertslund og Køge Kommuner.

Der er tale om et udviklingsarbejde, der har til formål at kvalificere kommunernes arbejde med forældre og børn i vanskelige situationer. Arbejdet følges af Marianne Skytte, der er lektor ved Aalborg Universitet.

For at kunne udvikle arbejdet bedst muligt har vi brug for at få viden om, hvordan forældre og børn har oplevet familierådslagningerne.

Jeg vil derfor gerne have lov at interviewe dig om din oplevelse af og erfaringer med familierådslagningen.

Jeg vil behandle det du fortæller mig fortroligt. Det betyder, at jeg ikke vil fortælle andre om, hvad lige præcis du har sagt. I min rapport vil jeg alene fortælle om forældres og børns udtalelser, og ikke hvem de interviewede børn og forældre er.

Må jeg interviewe dig?

Så vil jeg bede dig skrive dit navn, adresse og telefonnummer nedenfor, så kontakter jeg dig og aftaler nærmere.

Da jeg ikke taler andre sprog end dansk flydende, vil jeg bede dig angive, hvilket sprog du helst vil interviewes på. Så kommer jeg sammen med en tolk.

Du er også meget velkommen til at kontakte mig, hvis du vil have flere informationer om undersøgelsen. Min mailadresse er skytte@socsci.aau.dk og mit mobilnummer 28 57 83 21

På forhånd tusind tak for hjælpen
Marianne Skytte

.....

Ja, jeg deltager gerne i undersøgelsen

Navn

Adresse

Telefonnummer

Jeg vil helst interviewes på (sprog), så medbring gerne tolk.